

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

V.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

Et à quo da-
ri debent
Clerico mi-
nori?

3. Clerico minori, vel mente capto, tutor, aut curator à iudice Ecclesiastico dari debet. Cabedo *in clem. 1. de off. ord. reg. 4. fall. 26. contra Aufertium p. 1. decis. 80. nu. 2. 2.* Nota tamen, quod si Clericus minor litigat coram iudice seculari tamquam actor, is dare ei poterit curatorem: & inventarium Clerici mortui relinquentis pupillos, à iudice laico faciendum esse, *p. 1. t. 2. ref. 95.*

VASA SACRA.

CALIX & patena.

Si quis in eis celebret, remanent consecrata.

Et probabile est, quod si noviter deaurantur, non indigent nova consecratione.

1. † Vasa sacra sunt Calix, patena, pyxis, & custodia, quæ immediate tangunt sacram synaxim, Ex his, Calix & patena debent esse consecrata, priusquam in Missa intervenire possint. † Sed probabile est & tutum in praxi, quod si sacerdos semel in eis non consecratis bona fide celebraret, remaneret consecrata: quemadmodum ait Palaus *de leg. 2. disp. penult. c. ult. remanere reconciliatam Ecclesiam pollutam, si quis in ea celebret. Et ratio est, quia ubi semel tangunt corpus & sanguinem Christi, non possunt esse amplius prophana. Niger add. ad Ruiz p. 6. animad. 8. num. 4. Quamvis contra sentiat Eminentiss. Lugo in 3. p. 10. 2. disp. 20. sect. 4. n. 91. p. 2. t. 14. ref. 69. & p. 5. t. 13. ref. 60.*

2. Si calix & patena noviter deaurantur, eo quod aurum antiquum usu consumptum sit, Suarez in 3. p. tom. 3. disp. 81. sect. 7. & DD. communiter dicunt, debere iterum consecrari, quia consecratio fit propter contactum, id autem quod in hoc calice proximè tangit, est aurum recens. Contrariam sententiam docuit Coninch *de sacr. qu. 83. art. 3. dub. 3. nu. 246.* Quamvis Reginaldus *tom. 2. lib. 29. c. 9. sect. 6. num. 199.* existimaverit periculosam, ego probabilem existimo cum Layman *lib. 5. tr. 5. cap. 6. n. 7.* quia calix manet idem, ergo manet consecratus, & aurum superadditum per superadditionem consecratum fuit: sicut cum Ecclesia paulatim reficitur, lapides superadditi consecrantur, Nec

verum est, quod ait Suarez, aurum superadditum ratione contactus esse partem principalem calicis; nam si ita esset, calix noviter deauratus non esset idem, qui erat; & detracto auro, destrueretur in ratione sacrificii, sicut destruitur quoad consecrationem Ecclesia, si præcipua pars parietis corrui: quæ tamen communiter negantur, *p. 2. t. 15. ref. 3.*

3. Pyxis non debet necessariò benedici, quia nullum jus id strictè præcipit, *An Pyxis benedici debet, p. 10. tract. 11. resolutione 2. De beatis mappis verò nec omninò certum, an necessario benedici debeant, ibid. resol. 5.* in Pontificali verò ejus benedictio ponitur, sicut ponuntur benedictiones campanarum, ornamentorum Altaris, &c. Ita Vasquez in 3. p. disp. 235. cap. 4. num. 36. Qui tamen putat, in pyxide poni debere corporale benedictum, in quo immediatè Corpus Christi servetur: quemadmodum servatur in Missa super Altare, ad representandam sacram synaxim. Sed hoc reprobatur Nugnus in 3. p. tom. 1. quæst. 83. artic. 3. dub. 5. & consuetudo est in contrarium. Nec paritas obstat, quia, plura requirit Sacramenti consecratio, quam conservatio, *p. 2. t. 15. ref. 2.*

4. Vasa sacra & vestes, manentes in sua forma, in prophanos usus convertere, est mortiferum sacrilegium *c. ligna vasa sacra distinct. 1.* Si verò mutetur forma non est amplius consecratus; nam calix, v. gr. qui formam amisit, jam non est amplius consecratus: ergo prophanari potest. Ita Palaus *tom. 2. tract. 8. disp. 1. punct. 6. num. 25. contra Azorium p. 1. lib. 9. c. 9. quæst. 7.* At decentissimum res semel usui sacro dicatas, numquam prophano usui deservire, *part. 5. tract. 13. ref. 76.* Tangere verò vasa, & vestes sacratas, ut calicem, patenam, & corporale, laicis peccatum est, *part. 10. tract. 12. resol. 2.*

VENDERE, VENDITOR.

VENDE-
RE quid
liceat?

1. **A**N liceat vendere idolum Gentili, agnum Judæo, & similia indifferencia uluris in malum sinem ex castitate, vide *V. Peccata cooperari*, à n. 8. Et an liceat vendere vinum per tabernarium, qui fraudat in mensuris, &c. Vide *V. Scandalum*, n. 20. An Clerici prohiberi possint ne vendant, &c. vide *V. Statutam laicale*, à num. 5.

Ex quibus?

Et quo pretio.

An pragma-
tica facta

tempore ab-
undantia

servanda sit
tempore ster-
ilitatis?

2. Res vendi debet justo pretio, & si fit taxatum, eo vendi debet. Et quidem *V. Precium n. 7* diximus, taxam victualium factam tempore abundantia, in annis sterilitatis relaxari debere. Si vero non relaxetur, *Salas de emp. & vend. dub. 7 n. 3*. existimat, servandam esse, sub peccato peccati mortalis, & obligatione restituendi. Nam cum multi D.D. ita asserant & proinde res sit dubia, obediendum esse Principi, cui in causis dubiis favendum est. Sed Molina & PP. Societatis communiter apud Ledesnam *to. 2 tr. 8 c. 32 diff. 19* tenet, pragmaticam factam tempore abundantia, non esse servandam in conscientia tempore sterilitatis; Sed tunc frumentum vendi posse secundum pretium commune & vulgare; quia talis præsumptio debet intentio Principis, aliàs non est rationalis, nec obligat in conscientia. Ad argumentum supra factum respondetur, Principi esse favendum in dubiis, non quando opinio contra ipsum est manifeste probabilior, ut in casu nostro. Vide *Mollesium tom. 2 tract. 12 c. 5. num. 85* qui tenet, primam opinionem procedere, quando taxatio fit universaliter, & uniformiter, habita ratione annorum fertilium, & steriliū; secundam vero quando fit singulis annis, *p. 1. t. 8 ref. 70*.

Et iuxta illa
vendi debeant
res etiam ex-
cellentissima
in suo genere?

3. Porro *Salas dub. 12 num. 9*. docet, res cujuscumque bonitatis & excellentia sint; vendi debere pretio taxato, quia Princeps potest & vult propter bonum commune rebus valde inæqualibus æquale pretium imponere, alioqui enim

omnes dicerent, res suas esse alienis notabiliter meliores. Quæ doctrina vera est, quando excessus esset modus, quia parum pro nihilo reputatur; nam si res esset notabiliter melior rebus aliorum, quæ pretio taxato communiter vendi solent, probabilior est opinio Molinae *tom. 2 disp. 364 num. 11*. Et novissime *Trullench in decal. tom. 2 lib. 7 cap. 20 dub. 2 num. 10* quod vendi possit supra pretium taxatum, nam sicut vendens triticum; v.g. corrosum à vermibus, & notabiliter pejus eo, quod communiter venditur, non potest accipere totum pretium taxatum: ita vendens notabiliter melius, potest aliquid recipere supra taxam, *p. 1. t. 8. ref. 52*.

4. Adverte etiam, quod venditor rei taxate habentis vitium occultum ob quod fit valde deterior reliquis, quæ passim venduntur, non solum debet descendere in pretio pro qualitate defectus, sed etiam secundum Homobonum *to. 2 tr. 9 c. 4 q. 8*. aperire defectum: aliàs si emptor rem illam sit conservaturus, vel alteri venditurus, & idem damnificatur, venditorem peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem: si vero emptor rem illam brevi sit consumpturus, à restitutione excusari. *Turrianus* vero *in 2. 2. disp. 58 dub. 6 n. 1*. addit aliam limitationem, ne scilicet sæpius talis venditio fiat nam damnificarentur alii venditores. Vendente enim aliquo vinum dilutum pretio viliori, emptores existimat et pretium decrevisse, & ab aliis purum eodem pretio emere vellent, *p. 1. t. 8. ref. 80*. Et sub eisdem limitationibus, taceri potest vitium occultum rei non habentis taxam, nam in hac quoque venditione adest æqualitas inter contrahentes: res enim cum tali vitio supponitur emptori utilis, & pretium non excedit ejus valorem. *Salas dub. 34 n. 5*. & alii, secus si emptor emat rem illam ad revendendum, aut explicet se velle emere vitii expertem. nam in primo casu venditio esset iniqua, quia emptor posset revendere majori pretio, quam cum illo vitio valeret: in secundo autem casu conditio non subsistit. Ex quibus infer primò contra Me-

Nam notabiliter mala non possunt eo pretio vendi.

vitium est occultum venditor non solum pretium minuere.

Sed etiam tenetur revellere defectum.

dinam *lib. 1. cap. 14 §. 25 reg. 2.* iustam esse venditionem unius rei pro alia, si illa sit æquæ bona, vel parum deterior, & sic excusari pharmacopolas dantes unam medicinam pro alia æquali vel ferè, ut docent DD. communiter apud Salas *ubi supra.* Infer secundò, futorem non teneri emptori manifestare, quòd calcei sint ex corio debiliore: teneri tamen pretium minorare, quòd tamen in praxi putat Filiucius servari non posse *tom. 2. tr. 35 c. 6 n. 129.* quia omnes eodem pretio vendi solent. Secus si corium esset adustum. Tertio, nec mercatorem explicare teneri, si galerus non est consuetæ durationis vel splendoris, sed paulò minoris. *Mollæ tom. 2. tract. 2. disp. 353 num. 22.* Et ratio horum omnium est supradicta; quia venditur res utilis pretio iusto, & sic talis occultatio vitii non est dolosa, nec facit contractum involuntarium, *p. 1 t. 8 ref. 39*

Vnde per locū à contrario videtur sequi quòd vino generosissimo addi potest tantum aqua quòd, sufficiat ad æquiparandum illud ordinario, quòd passim venditur. 5. Quòd si quis habeat vinum ad eòd generosum, ut per magnam aquæ accessionem, vino ordinario, quòd passim venditur, æquale fiat. *Rebellius part. 2. lib. 9 num. 17* & alii dicunt, ita dilutum pretio taxato vendi non posse: quia pretia imponuntur rebus puris & naturalibus; & qui vendit plus vinum dilutum, vendit plus vini quam habeat, ait *Azorius part. 3. lib. 8. cap. 23 quest. 3.* si enim habet tres amphoras, vendit, verbi gratia quatuor. Sed contraria sententia *Lessii* est probabilior, nam nulla injuria in tali venditione irrogatur emptori, cui venditor non tenetur tradere res melioris conditionis iis, quæ passim venduntur: & cum æstimatio rei delumatur per ordinem ad usus humanos, & tale vinum æquæ, ac reliqua, humano usui utile sit, eodem cum illis pretio vendi potest. Vide illum *lib. 2. cap. 21. dub. 11 num. 82 part. 1. titul. 8. refol. 51*

Et macellarii vendere possint carnes electas pretio cariori. 6. Macellarii vendentes carnes electas pretio majori, & deteriores pretio taxato, peccant, & tenentur ad restitutionem. Et idem dic de venditoribus fructuum & c. si illos separent eodem modo *Filiucius tom. 2. tr. 35 cap. 4 n. 88.* Et ratio est, quia taxa facta est pro carnibus, &

fructibus permistim, etiam si sit modicus excessus in bonitate. Quòd autem *Sed negant Mollesius tom. 2. tract. 12 cap. 5. num. dum est.*

89. excusari ratione damni, quòd sustinent in vendendo res deteriores minori pretio: non satisfacit; nam communiter macellarii vendunt carnes residuas pretio taxato, & si aliquando minus vendunt, longè major excessus est pretii carnis electæ, quòd percipiunt. Possunt verò aliquid plus accipere ratione gratitudinis pro facilitate, & bona voluntate in vendendo, ut ait *Rodriquez summ. tomo 4 cap. 172 num. 1.* Sed communiter emptores excessum non dant gratis, sed quia aliter obsonia non haberent. Adverte autem cum *Grassio*, sic vendentes peccare mortaliter, quia quamvis excessus sit modicus, intentio tamen est accipiendi quantitatem notabilem, *p. 1 t. 8 refol. 35*

7. Contra verò: quia in domibus viro- *Secus dicentur nobilium ludetes dant famulis, seu dum, si quid revera dominis, pecuniam pro chartis, venditori datur supra pretium ex la inter venit fraus, & c. censentur excessum liberaliter illis dare.* quamquam enim *Lessius lib. 2. cap. 21 dub. 4. num. 37* & alii dicant, non præsumi donationem, nisi inter vendentes & ementes aliqua conjunctio sanguinis intercedat, tales nihilominus sunt amici dominorum, quorum servis, vel quibus per servos excessum dimittunt, & præterea nobiles, ac proinde naturaliter munifici & liberales. *Sa. V. venditio, & aliis part. 5. tr. 14 ref. 39*

8. Consuetudinem seu privilegium populi *Panormitani* de vendendo vinum è suis vineis recollectum supra taxam, benè moderavit *Illustris. Senatus* Vide *V. Privilegium n. 8.*

9. *Senatus civitatis, vel consiliiarii Regis* scientes brevi diminuendam esse taxam alicujus rei, non possunt secundum *Molinam tom. 2. tr. 2. disp. 354.* rei talis, quam apud se habent, venditionem anticipare, quia non possunt uti suo munere in damnum exterorum: cum ratione officii eorum utilitati consulere debeant.

Si quis sciat, diminuendam esse taxam alicujus rei, possit illam vendere.

Sive sit persona publica.

beant. Sed Turrianus in 2. 2. tom. 2. *disp.* 19. *dub.* 3. n. 7. probabiliter docet, posse, (dummodo absque ulla fraude venditioni exponant, nec legis publicationem malitiosè differant, ut interim vendant omnes suas merces) quia & vendit pretio communi, & ratione officii non obligantur ad non vendendum eo tempore pretio communi, aut manifestandum futuram legis promulgationem ante tempus, p. 1. r. 8. *ref.* 42

Sive privata
Qua nec tenetur id interrogantibus asserere.

10. Ex quibus satis liquet, posse ad facere personas privatas, si eis futuram taxæ diminutionem scire contingat; non solum si sciant, emptorem emere, ut statim consumat, ut ait Valentia tom. 3. *disp.* 5. *quæst.* 20. *punct.* 5. ad 3. sed etiam contra ipsum, si sciant emere, ut servet & revendat; quia utuntur jure suo. Turrianus numero 5. *part.* 1. *tit.* 8. *resol.* 40 & 45. §. Et ratio.

11. Immo venditor, rogatus de futura copia mercium, de tritici vel monetæ diminutione, discessu Proregis, &c. potest sine mortali, & opere restitutionis dicere, se nescire, vel negativè respondere, ut suas merces carius vendat sine mortali: quia non tenetur ex justitia veritatem manifestare & ideo tale mendacium est officiosum, non perniciosum; cum præsertim ipse non vendat res suas pluris, quam pretio currenti. Et licet utatur malo medio, scilicet mandacio, non tamen peccat contra justitiam, sed contra veritatem, & aliquando contra charitatem, si emptorem in extremam vel gravem necessitatem, quæ sibi non imminet, prævideat incursum, id tamen rariùs accidit. Salas *dub.* 23. *num.* 2. *part.* 1. *tract.* 8. *ref.* 46

Et vendere ante taxam pretio statuto inter partes, non est illicitum.

12. Licitum est, vendere res anticipatè certo pretio inter contrahentes statuto, vel pretio currente tempore contractus, quando dubium est num taxa imponenda erit major, vel minor; nam sic venditor, & emptor sunt paris conditionis, quia uterque lucrari potest, & perdere. Azorius p. 3. *lib.* 8. c. 9. §. 4. Nec obstant in nostro Regno Pragmaticæ 1. 2. 3. & 4. l. 1. tit. 62. id prohibentes; quia fundantur in

præsumptione fraudis, quæ si cessat, non urgent, p. 3. r. 5. *ref.* 115

13. Quando res non habent pretium legale, vèdi debent pretio naturali, quod crevit & decrevit ex multis capitibus, ut diximus V. *Pretium*. Et inter alia ex modo vendendi. Et sic sub hasta vendi possunt res pluris, quam aliàs valerent, & secundum aliquos, toto eo pretio, quod, seclusis fraudibus, extorqueri potest Vide ibi n. 5.

14. Quando pretium rerum crevit ex monopolio aliorum, nec ipsi monopolæ, nec alii eo pretio vendere possunt, quia non potest idem pretium simul, & semel esse injustum pro auctoribus monopolii, ac justum pro aliis. *Rebell. part.* 2. *lib.* 9. *quæst.* 7. *num.* 5. Sed contrarium etiam probabiliter docuit Reginald. tom. 2. *lib.* 25. *cap.* 22. *num.* 330. quia mercator, qui non fuit auctor monopolii, vendit pretio communi, quod proinde justum est, quamvis creverit fraudibus aliorum p. 1. r. 8. *ref.* 24

Non tamen alterato ex monopolio.

15. Probabile est, vendentem domum vel feudum pretio credito, non posse sibi fructus reservare, quousque pretii complementum obtineat; nam dum transfertur dominium rei, res debet fructificari domino suo; cuius periculo subsistit. Adde, quod in hoc casu venditor aliquid acciperet ratione dilata solutionis, quod est usura. Sylvest. V. *usur.* 9. 11. & alii canonistæ; & PP. Societatis Penitentiarum apud S. Petrum, teste Antonuccio *lib.* 5. c. 21. Sed contrarium quoque est probabile, illudque docent Sanchez *opus tom.* 1. *lib.* 1. c. 7. *dub.* 21. n. 3. Medina. in *leg. Tolet.* p. 2. *fund.* 2. n. 12. & alii, quia tales fructus non sumuntur ut lucrum pretii non soluti, sed ad servandam æqualitatem inter emptorem, & venditorem; nam cum venditor non teneatur tradere rem pretio non soluto, potest compensationem accipere ejus, quod iuste sibi competebat: ut sicut ipse implevit tradendo rem, ita emptor impleat tradendo pretium, vel fructus rei receptæ p. 4. r. 4. *ref.* 139

An venditor domus possit sibi reservare fructus, donec sibi solvatur pretium?

16. Potest quis rem credito vendens, aliquid plus accipere ratione periculi, si

periculi at-

quid plus accipere?
 Ut cum venditur aliquid soluto, solvendum, cum primum uxorem duxerit?

fit verum & grave. Vide V. Mutuum, num. 15

17. Hinc ait Megala *conf. 70.* licitum esse vendere equum, torquem autem, vel aliquid aliud supra justum pretium, cum hoc, quod solvendum sit, cum primum emptor uxorem duxerit. Licere inquam, ratione periculi, quod in eo maxime consistit, quod conditio adimplenda pro solvendo pretio, in simplici emptoris voluntate sit posita. Ait tamē, ad hunc contractum quinque conditiones requiri. Prima, ut periculum sit reale, non imaginarium. Secunda, ut sit grave. Tertia, ut fiat sine scandalo ob suspicionem palliandi usuram. Quarta, ut manifestetur emptori, quod ipse emit supra justum pretium propter periculum. Quinta, ut ex excessu pretii sit proportionatus periculo, p. 1. t. 8. ref. 38

Vel etiam secluso periculo ratione lucri cessantis, & damni emergentis?

18. Merces verò, quæ pretio credito communiter pluris venduntur, etiam secluso periculo pluris vendi possunt, cum ratione lucri cessantis, seu damni emergentis; tum quia in tali venditione illud est justum pretium ex communimentum, & vendentium consuetudine. S. V. Venditio, num. 7 & alii, p. 1. t. 8. ref. 21. Adde etiam, quia eo modo plures emptores incurruntur, *part. 10 tom. 12. ref. 28*

Venditor non tradens emptori rem statuto tempore, ad quid tenetur?

19. Venditor, qui non tradit emptori rem venditam tempore determinato, in foro externo tenetur solum de damno emergente intrinseco, ut si res deterior sit facta, vel minoris pretii, & sic non tradens frumentum venditum tempore statuto, tenetur restituere excessum pretii, quo decrevit à die, quo obligatur usque ad diem consignationis, ut ait Megala in 2. 2. lib. 2. c. 6. *quest. 1. n. 37. ex l. sterilis, §. cum per vendit. ff. de action. empt.* At in foro conscientie tenetur etiam de damno extrinseco, & accidentali, ut si ex defectu illius rei, mortua sint sibi mancipia, &c. Nam venditor est causa, damni, ob injustam retentionem, si culpabiliter tradere omisit; & si adest pactum, etiam si sine culpa, Ita Less. *lib. 2. c. 21. dub. 13. n. 102. contra Molin. 10. 2. t. 2. disp. 368 n. 10 p. 3. t. 5. ref. 113*

20. Similiter, si emens pretio credito, Et ad quid statuto, tempore culpabiliter non solvit emptor tenetur in conscientia ad lucrum cessans & damnum emergens, fructus autē pretii non potest venditor ab eo exigere: nā hoc esset usura, quæ est intrinsece mala. Less. *lib. 2. c. 21. dub. 13. n. 109.* Quamvis Rebell. *p. 2. lib. 9. q. 16. sect. 1. n. 11.* probabiliter etiam doceat, exigere posse, in pœnam culpabilis moræ, cum proportionem, &c. *ex l. ult. ff. de peric. & l. curab. ff. de act. empt.* quæ talem actionem concedere potuerunt venditori, ad vitandam negligentiam emptoris. Sed is non tenetur in conscientia ante sententiam iudicis, p. 3. t. 5. ref. 114

21. Petes hic: An officia secularia vendi possint? Tutrian. *disp. 23. dub. 2. num. 5* & alii negativè respondent, quia Principi jus est, ad distribuenda officia dignioribus, vel dignis, non ad vendenda. Sic enim præsumitur jus accepisse à Republica. Et sanè sic practicari deberet, quia plerumque venduntur indignis, qui ut pretium recuperent, non administrant ut debent, sed multa injustè extorquent. Accedit, quod ex tali venditione homines magis provocantur ad acquirendas pecunias, quam ad studia litterarum & probitatis. Possè tamen talis venditio aliquando justificari ob Reip. necessitatem, vel utilitatem, quando videlicet summa constanda esset, quæ aliunde haberi posset; dummodo vendantur personis saltem dignis, & pretio moderato. Lessius *lib. 2. cap. 12. dub. 4. numero 9.* & plerique alii. Azorius *tom. 3. lib. 8. cap. 7. question. 3.* videtur non damnare talem venditionem, etiam extra necessitatem & regulariter, si vendantur dignis, probabiliter bene ministraturis, pretio moderato, taxenturque pretia pro laboribus, & operibus; nam sic metu amittendi officium simul, & pretium bene ministrabunt, & Princeps poterit eos delinquentes facilius amovere, quam si gratis dedisset p. 3. t. 5. *resolut. 108.* Adde, quod Rex potest licite vendere aliquem Statum cum administratione justitiæ, sicut quilibet Respublica, ex quo bene inferitur quod

Officia secularia possunt vendi.

VCA-

vendere possit officia p. 6 t. 6. ref. 3 §. Di-
co secundo.

*Sed non ab eo,
qui habet fa-
cultatem ea
conferendi
delegatam.*

22 Porro non statim ac (ait Malde-
rus in 2. 2. tr. 90. c. 1. dub. 5.) quis habet à
Rege facultatem officia transferendi
potest illa vendere, sed debet accedere
expressa: vel tacita licentia vendendi,
quam conferetur habere is, qui ven-
dere solet; aut patet, cui concedere-
tur facultas transferendi officium in
unum ex suis, qui sibi placuerit. nam
nunc videretur reservare posse aliis fi-
liis pensionem: Item, si Rex (inquit A-
zorius q. 6.) officia traderet feminis,
aut viris nobilibus, quos scit non ob-
turos per se. Sed si quis absque ulla Re-
gis facultate vendendi, vendat officia,
quæ transferre potest, absque detri-
mento Reipublicæ, sicut apud Salo-
nium in 2. 2. tom. 1. q. 63. art. 2. contr. 8.
concl. 4. sentit, peccare tantum veniali-
ter. Et quidquid sit de peccato, certe
non tenetur ad restitutionem pretii.
L. desma tom. 2. t. 7. c. 1. concl. 25. p. 3. t. 5.
ref. 09. † Sed peccare mortaliter, & ad
restitutionem teneri, docet novissime
de Proregibus in p. 6. Vide in V. Prorex,
num. 4. †

23 Petes iterum: An liceat vendere
Agnus Dei? Respondeo, Vide V. Agnus
Dei. Pensiones sine licentia Summi
Pontificis vendi non possunt p. 10 t. 6.
ref. 94 §. Sed quid.

VESTES SACERDOTALES

*VESTIUM
sacerdotaliū
numerus.*

*Materia, Co-
lor, Figura*

1. Vestes Sacerdotales pro cele-
brando sunt Amictus, Alba,
Cingulum, Manipulus, Stola, & Ca-
sula. Et quidem Amictus, & Alba
esse debent ex lino: cætera indumenta
esse possunt ex quacumque materia.
Nec multum refert, cuius sint coloris
ordinatio enim Missalis est directiva,
non præceptiva. Homob. p. 1. t. 14. c. 15,
q. 244. Rursus, Stola servire potest pro
Manipulo, & è converso, quia talia
indumenta non habent determinatam
figuram Villafobos p. 1. t. 8. dub. 28. num.
Summa Diana

3 p. 2. t. 14. ref. 57. §. Nota verò, & Nota
etiam.

2 Debent autem sacræ vestes esse be-
nedictæ. Sed Casula, Manipulum, & Bened. Eio.
Stola ex una parte benedictæ, p. 1. tunc
servire ex utraque. Nec consecratio-
nis formam amittunt, si pars aliqua
non; sacrata illis cum filo prophano
suatur, vel scindantur aliquantò, nisi
ad proprium usum fiant inceptæ. Azor.
p. 1. lib. 10. c. 28. q. 9. 10. ibid. §. Nota
quarto.

3 Cingulum non amittit benedictio-
nem, si frangitur in duas partes ad ci-
gendum sufficientes p. 2. t. 14. ref. 57. §. Possit, & usur-
Nota tertio. Et si neutra sufficiat, pos-
sunt neci, & usurpari. Marchandus
t. 4. q. 99. Pastor c. 4. quest. 2. qui tellatur de
praxi, quamvis contrarium doceat E-
minentissimus Lugo de sacr. Euch. disp.
20. sect. 4. n. 100. ibid. t. 15. ref. 4. p. 5. t.
13. ref. 92.

4 Deficiente benedictio, usurpari
potest Cingulum non benedictum, si
sacerdos pauper velit celebrare pro
elemosyna, vel ad superandas cen-
tiones, aut ex fervore devotionis, vel
alia suppetat iusta causa, p. 2. t. 14. ref.
68. in fine. In necessitate verò, ut adim-
plendum præceptum in die festo, secun-
dum Lamp. 3. c. 5. §. 16. Sacerdos semel,
vel bis celebrare potest absque Sto-
la, Manipulo, vel alio quovis indumen-
to non benedicto. Extra prædictos ca-
sus omnes sarentur fieri non posse sine
mortalis. Vide Nugnum in 3. p. 10. t. 9. 83.
ar. 3. dub. ult. in fine p. 2. t. 14. ref. 53. Nihil-
ominus probabilis est sententia Enri-
quez lib. 9. c. 29. num. 5. in gl. lit. A & B.

quod uti Cingulo non benedicto extra
necessitatem, sit solum veniale, ex par-
vitate materiæ, quia Cingulum non est
indumentum, sed ligamen indumen-
torum. Nec obstat, quòd in Missali po-
sita sit Cinguli benedictio; nam ibi et-
iam ponitur benedictio Missalis, &
aliorum librorum Ecclesiasticorum, &
tamen non est mortale, celebrare cum
Missali non benedicto p. 2. t. 14. ref. 68. &
p. 5. t. 5. ref. 62.

5. Celebrare omnino sine aliqua ve-
ste

Xxxxx

ste

Aut celebrari sine aliqua omnino veste. Vel omnibus.

ite sacra, ut sine Manipulo, aut Stola extra necessitatem, est mortale. Et Filiucius tom. 1. tra. 7. §. 6. num. 149. non admittit parvitatem materiæ. Sed ego puro, non esse mortale celebrare sine Cingulo, dummodo aliquid aliud eius vicem gerat. Et hoc ex parvitate materiæ. Non licere, sine omni veste, aut cum vestibus nimium sordidis, in aliquo casu celebrare, etiam ob periculum mortis, saltem si immineat in contemptum fidei, docuimus V. Metus n. 3. p. 2. t. 14. ref. 57. & p. 5. t. 5. ref. 26.

6 Vestes sacræ, amissa forma, possunt sine mortali in prophanos usus converti, sed decet non convertere. Vide supra V. Vasa sacra, n. 5.

VICARIUS EPISCOPI

VICARIUS Episcopi An sign. fiat Vicarium omnibus habentis iurisdictionem Episcopalem

1 **P**ER Vicarium Episcopi intelligitur Ochagavia in sacram. t. 4. q. 11. nu. 23. Vicarium habentis jurisdictionem Episcopalem, quales sunt quidam Abbatibus. Item Vicarium Episcopi electi & confirmati, sed nondum consecrati, & Vicarium Capituli sede vacante: quos proinde omnes cognoscere posse de causis delegatis Vicario generali Episcopi, & exequi dispensationes in matrimonii impedimentis, & litteris in forma dignum, quæ Vicario Episcopi committi solent. Sed de hoc vide n. 4. p. 5. t. 12. ref. 29.

Et dispensare possit in denunciationibus matrimonii?

2 Vicarius Episcopi, secundum Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 7. n. 11. dispensare potest, ut denunciations matrimonii ex iusta causa omittantur, nisi sibi hanc facultatem Episcopus reservaverit: quia hæc potestas à Tridentino conceditur Ordinario, qualis est Vicarius. Sed contrarium tenendum est cum Pontio lib. 5. cap. 31. quod declaravit sacra Congregatio apud Enriquez lib. 11. c. 5. n. 5. Et certe si Tridentinum hanc facultatem commisisset Vicario, nec ei posset impediri ab Episcopo, ut ait Sanchez part. 3. t. 4. ref. 238. Non potest dispensare in ca-

Vicarius non potest sine licentia specialis Episcopi.

sibus Papalibus, in quibus potest Episcopus; nisi de speciali commissione, nec per Bullam Cruciatæ, quod jam prohibitum est Regularibus. Diana, & alii p. 9. t. 6. ref. 56.

3 Vicariatus Episcopi non est beneficium, & ideo in illius emptione & venditione non incurritur pœnæ simoniæ, de quibus V. Simonia, num. 2. & 4.

4 An vero Vicarius Generalis comprehendatur sub nomine Episcopi in Decreto Concilii Trid. cap. 6. sess. 24. de mine Episcopi reform. videtur affirmare Sayrus de in Decreto cons. libr. 4. cap. 17. numero. 19. & Vi. Conc. Trid. Corellus in Notis ad Toletum libro 1. c. 46. Sed hoc refellit ex sacra Congregatione P. Thesaurus in praxi de pœnit. p. 1. c. 24. vers. Respondeo 3 in fine, nisi specialiter ab Episcopo facultas committatur part. 7. t. 2. resolut. 5. §. An vero.

5 An item Vicarius præcedat Archidiaconum, controversa est questio, & cedentia veron defunt pro utraque parte argumenta; Sed tamen communis sententia stat pro Vicario, quam tuetur Valenzuela tom. 2. cons. 101. n. 30 & seqq. & alii Immo Sbrozzius lib. 2. quest. 25. n. 7. ampliat, etiam si Archidiaconus haberet Privilegium obtinendi primam sedem post Episcopum, & num. 4. ampliat, ut non solum debeat precedere Archidiaconum, verum etiam Abbatibus, Archipresbyteros, Canonicos, & alios Prælatos Episcopo inferiores: & n. 11. Quod præcedit Canonicos, etiam Episcopos, id sedendo; & ambulando, & in processibus, cum præsentem Episcopo, nisi esset Canonicus, quia tunc sedebit in loco suo, nu. 17. & quod Governatorem, vulgò Capitaneum, in functionibus Ecclesiasticis. Vicarius Episcopi præcedat, tenet Aloyf Ric. in praxi for. Eccles. decis. 580. in prima edit. & ref. 555. in secunda edit. Sed de materia præcedentiæ lege allegationes Io Baptistæ Laurea, Allegat. 51. & 52. p. 7. t. 10. ref. 21.

6 Vicarii Episcopalis potestas est ordinaria, ideoque venit nomine ordinaria,

rii in his, quæ veniunt ex generali commissione vicariatus. *part. 10. tom. 15. ref. 31. § Verum.* Probabile autem est non posse amoveri ad libitum, nec amotum censi per creationem secundi Vicarii. *p. 10. t. 15. ref. 24.*

Vicarius Episcopi non potest facere concursum ad beneficia sine speciali mandato *p. 10. t. 15. ref. 23.* Potest tamen ei committi potestas conferendi beneficia, etiam si sit tantum Vicarius in spiritualibus *Ibid. § Sed quis.*

VICARIUS CAPITULI.

An Vicarius Capituli succedat in omni iurisdictione Vicarii Episcopi

Vicarius Capituli sede vacante secundum Ochagaviam *de sac. tr. 4. q. 11. n. 23.* succedit in omni iurisdictione ordinaria Vicarii Episcopi, ac proinde exequi potest dispensationes in impedimentis matrimonii, & litteras in forma *Dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent. Contrarium docet Garzias *de benef. 10. 2. part. 6. c. 2. à num. 45.* quia usus Curie, & Cancellarie habet, sede Episcopali vacante, non dirigere litteras in forma *Dignum*, Vicario Capituli, quia non confidit de illo, sed Vicario Episcopi vicinioris, Et sic facta Congregatio die 24. Maij 1521 declaravit, dispensationes matrimoniales directas Episcopo, & ejus Vicario generali, si sedes vacare contingat, non posse per Vicarium capitularem expediri. Et iterum die 2. Augusti 1631 censuit, Capitulum, seu ejus Vicarium, non posse exequi commissiones Apostolicas in forma *Dignum*, & alias directas Episcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu officij, vel sub nomine dignitatis. Et hæc omnia docet Barb. *de iur. Eccl. lib. 1. c. 32. n. 47.* Quamquam observet Gavantus *Enchir. v. Capitulum sede vacante, num. 55.* sacram Congregationem Episcoporum die 5. Febr. 1601, declarasse, Vicarium Capituli posse exequi litteras directas ad Vicarium Episcopi sub nomine Vicarii. Et die 10. Aprilis 1655. Vicarium Capituli posse

exequi litteras Congregationis directas Episcopo defuncto, & ab eo non executas *p. 5. t. 14. ref. 29.* Non posse autem punire Regulares prædicantes in Ecclesiis sine licentia, & benedictione, docet Pater de Bellis in *Alleg. Hispano idiomate conscripta, § 1. num. 3.* quia non succedit in iurisdictione delegata Episcopi *p. 7. t. 12. ref. 26.* Nec potest suspendere, & ordinare, ne aliquis Regularis amplius prædicet. Idem Pater de Bellis *cit. par. 1. offer. 1. num. 5. & seqq. & Dordon. in consil. Regul. ref. 36. num. 14. ibi. ref. 27.* Nec item potest visitare Monasterium Monialium exemptarum, & Sedi Apostolicæ subjectarum Steph. Bav. in *Theol. mor. p. 1. t. 11. q. 24.* Non eam succedit Episcopo in his, quæ illi competant tanquam sedis Apostolicæ delegato *ibid. ref. 28.* Nec etiam degradare potest. Et si ferre possit sententiam de gradationis, *p. 10. t. 11. ref. 51.*

7 Succedit etiam, secundum Genuensem, quem citat & sequitur Garzias *de benef. tomo 1. p. 5. c. 7. num. 25.* in omni iurisdictione Capituli absque speciali mandato, aut commissione, etiam quoad ea, quæ ad Vicarium Episcopi absque commissione non transeunt. Nam cum Tridentinum arctet Capitulum ad constituendum Vicarium, qui totam iurisdictionem administret; eo ipso, quod in Vicarium eligitur totam Capituli iurisdictionem recipit, à quo proinde nec ulla causa alteri delegari potest. Sed alij censent, iurisdictionem Vicarij esse cumulativam, quoad Capitulum: nam ita erat de jure antiquo, quemadmodum potestas Vicarii Episcopi, cui in iurisdictione succedit Capitulum jure ordinario, exceptis certis casibus: nec Tridentinum in hoc aliquid innovavit, sed solum arctavit Capitulum ad eligendum Vicarium infra octiduum, quo elapso potestas eligendi devolvatur ad Metropolitanum. Ex quibus sequitur, posse Capitulum aliquas causas delegare, & in eius Vicarium non transire majorem potestatem, quam quæ inest Vicario Episcopi, ac proinde non posse sine

Et in omni iurisdictione Capituli absque speciali commissione?

sine speciali mandato dispensare in casibus, in quibus dispensat Episcopus. Et denique Capitulum restringere posse jurisdictionem Vicarii, quando-
cunque sibi liberis. Merol to 3. di p. 7. dub. 25. à num. 252. part 6. tractat. 7. ref. 41.

Nec à Capitulo revocari possit absque iusta causa?

8 Verum, Capitulum secundum Zipæum lib. 3 tit. Ne sede vacante, nu. 4. non potest ad libitum, & absque iusta causa Vicarium revocare. Et sic aiunt, rescriptisse sacram Congregationem; quia revocare aliquem ab officio, maxima pœna est, l. 2. de officio procur. Sed affirmativam sententiam tenet Azorius tom. 2 lib. 3 cap. 38. quest. 18. & Galletus M. G. v. Vicarius num. 3. restatur, ita declarasse sacram Congregationem. Sed in hoc casu teneretur Capitulum Vicarium intra octo dies instituere, alias jus instituendi devolveretur ad Metropolitanum, vel si ipsum sit Metropolitanus, ad Episcopum antiquiorem, part. 3 t. 6 ref. 27.

naturalem, potest secundum Peyrinum *rius Conven- in priv. t. 1. cons. 4. Sixti V. § 6 num. 16. tuo possit dare concedere facultatem absolvendi re- facultatem servata: quia est absolutor Superior, ac reservator?* proinde habere debet omnia necessaria ad administrationem, & sic potestatem spiritualem. Neque enim diu Religiosus in malo statu detinendus est. Sed hæc opinio non procedit, si superior eodem die sit reversurus, & si subditus de industria Confessionem sine causa distulisset ad illum diem, vel denique in ea Religione, ubi contrarium statutum sit. p. 3 t. 1. ref. 28.

11 Potest etiam ipse Vicarius in tali casu Confessarium extra Religionem eligere, ex privilegio cap. ne pro dilatione, ut dictum est V. Prælati. Minimè vero superiore præsentia, nam tunc non potest verè dici Prælatum exemptus. Contra Pasqualigum *desi. 103. num. 2. Immo Bordonus ref. 349. 30. nec absente superiore; tali privilegio frui eum posse permittit p. 6 t. 8 ref. 15.*

Et Confessarium extra Religionem eligere.

VICARIUS
Cardinalis.

Quid de Vicario Cardinalis,

9 S I Cardinalis suo Vicario generali dederit facultatem conferendi beneficia, hic potest secundum Germanium de Indulgen. § Tibi n. 85. illa conferre extra diœcesim. Sed Massobrius praxi 26. dub. 5. nu. 6 id verum putat, si Cardinalis reperitur in Curia Romana, aut absit à Curia & diœcesi cum licentia Papæ, minimè verò si absit sine licentia: quia tunc ipse Cardinalis conferre non posset, & nemo dat quod non habet Canon. Diabertum l. 97. fact. c. nemo 79. de reg. iur. in 6 p. 5. t. 2 r. 43.

VICARIUS
& Conventus.

QUANDO NAM Vica-

10 V icarius domus Religiosæ, absente superiore per unum diem

VIDUA.

1† V idua dicitur non solum, quæ nupta esse desit, sed etiam vidua quæ numquam nupta fuit, vel maritum habet inhabilem, ita damnatum ad perpetuum carcerem. Et sic Baldus C. ad l. fla. de pla. per quam no. tenet, privilegio viduæ gaudere inutiliter nuptam. p. 11 t. 3 r. 8.

2 Inter alia viduæ privilegia illud est, quod potest convenire laicum coram iudice Ecclesiastico, quod etiam habet pupillus, orphanus, & omnes personæ miserabiles, ex c. super quibusdam de verb. signif. Cenedus qq. can. q. 14 n. 4. & alii. sed hoc conceditur viduæ & pupillo pauperibus, non autem divitibus. p. 4 t. 1 ref. 90.

Et quæ habeat privilegia.

3 An ex Monialibus vidua eligi possit in Abbatissam, vide V. Abbatissa
4 An viduæ licitum sit delectari de copula matrimoniali præterita, Vide V. Delectatio morosa, n. 8.

5. Viduæ Comitiſſæ, Marehioniſſæ, Ducisſæ, & Principiſſæ an teneantur pro ſumenda Bulla Cruciatæ ſolvere decem tarenos, vide *V. Bulla Cruciatæ, num. 87.*

V I T A M
exponere.

VITAM exponere tenetur homo

† Verbo Occidere ſemetipſum dictum eſt, nemini & in nullo caſu licere, directè, ſeipſum occidere, quamvis in aliquo caſu poſſit quis permittere ſibi mortem inferri ex iuſta cauſa. Nunc videndum, an ex aliqua cauſa quis periculo vitam exponere poſſit, aut etiam debeat.

Pro ſalute temporali reipublicæ.

1 Igitur primò, poteſt & tenetur homo propriam vitam exponere pro ſalute Reipublicæ & bono communi. Ex ſic innocens, ſi peteretur ab hoſtibus obſidentibus civitatem, teneretur ſe prodere, & vitam exponere pro civitatis ſalute. Vide *V. Occidere, num. 30. †.*

Et ſpirituali proximi In extrema neceſſitate.

2 Secundò tenetur homo vitam naturalem exponere pro ſublevanda extrema neceſſitate ſpirituali proximi, niſi ipſe timeat amittere. Dei gratiam & amicitiam, terrore videlicet cruciatuum, aut niſi quis teneatur ſtrictiori vinculo aliis proximis, qui, illo vita ſuncto, magnum forent ſubituri discrimen. Villalobos *tom. 3 tract. 3. diſſ. 7. n. 7. f. 5. t. 13. ref. 23.*

Quæ non urget quando proximus poteſt ſibi opem ferre ſaltem phyſicè.

3 Cæterum Valentia *tom. 3 diſput. 3. q. 4. punct. 3.* extremam neceſſitatem ſpiritualem proximi urgere putat, quoties aliquis non poteſt, niſi cum gravi difficultate, vitare mortem æternam, quamvis phyſicè poſſit *p. 4. t. 13. ref. 24. V.* ſi quis (ait ipſe *puncto poſt q. conclu.*) ſeducatur ab hæretico, ſed vincibiliter veritatem ignoret, aut quis exerceat aliquem contractum injuſtum ignorantia vincibili, & nemo ſit, à quo veritatem edoceatur; item ſi quis velit ſiſiam proſtituere, unde illa ex circumſtantiis videatur, moraliter loquendo, ſpiritua-

liter peritura, in his inquam caſibus teneri hominem ſubvenire, etiam cum detrimento propriæ vitæ *part. 3. t. 5. ref. 51.* Sed contrarium tenet Mendoza *in 2. 2. diſp. 144. ſect. 3. § 28* ſcilicet extremam neceſſitatem ſpiritualem eſſe, quando Petro, v. gr. ſalus phyſicè eſt impoſſibilis, ſi ego non ſuccurram. Nam ſi poteſt ſibi cum Dei gratia providere, quavis ægrè & difficillimè, ejus vitio tribuitur, ſi id negligat. Non enim tenetur ſubvenire proximo cum meo diſpendio quando ipſe ſibi ſufficit. Et ſic injuſtum mei aggreſſorem poſſum occidere, quamvis videam eſſe damnandum, quia poteſt ſibi, ab aggreſſione abſtinendo, providere, & non vult. *p. 5. t. 13. ref. 24. § Sed contrarium.* Itaque in caſibus Valentia non urget extrema neceſſitas, quia illæ perſonæ laborantes ignorantia vincibili, poſſunt ſe juvare, & illa filio poteſt reſiſtere deſtoranti, & non peccare. Ita Coninch *de ſiſte, diſp. 25. dub. 3. n. 91. uſque ad 95.* Qui tamen in caſu de hæretico ſubvertente docet, occurrendum eſſe cum vitæ diſcrimine, ſed ex alio capite *part. 3. t. 5. ref. 51. § Sed omnino.* Deducit etiam ex dictis Mendoza, me non teneri per ſe lege charitatis ad commorandū in urbe purganda aut defendenda ab hæreſi, ob ſalutem privatam huius, vel illius hominis; quia hæreſim nemo contrahit, niſi ſuo vitio, *p. 5. t. 13. reſolut. 24. § Ex quibus* Contra verò (ait Sylvius *in 2. 2. queſt. 26. art. 5. contra Sa. v. charitas, num. 4.*) ſi infans moribundus nondum ſit baptizatus, & quis me impedit ab illo baptizando, ſi non eſt aliud remedium, tenetur illum baptizare, & permittere me occidi; quia ille non poteſt ſibi ſuccurrere. Nec reſert, quod talis neceſſitas ſit ab extrinſeco; immò magis urget, quia minus voluntaria, *part. 3. t. 51. § Notandum* Ita etiam (ait Coninch *ubi ſupra num. 89.*) Confellarius tenetur cum vitæ diſcrimine confeſſionem moribundi audire, ſi in peccato mortali exiſtens, ignorat omnino eſſe ſibi neceſſariam conſcriptionem extra ſacramentum, aut quid ſit conſcritio, & quomodo

posit ad illā se excitare Secus si ille possit sibi per contritionem providere p. 3. t. 5. ref. 50.

Sed, si quis tenetur ex officio, vel a loco ipse, tenetur etiam in necessitate mortaliter à proximo in sublevari.

4 Porro supradicta doctrina procedit per se, & ex vi solius præcepti charitatis. Nam secus dicendum est, si adest obligatio ex voto aut officio; Episcopus enim non potest fugere vim hæreticorum, si adsit spes fructus, quia bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Eadem est de Parochis & beneficiatis, quoad administrationem sacramentorum. Vide V. Parochus, à num. 5. At milites Ordinum militarium non tenentur hoc onere, quia eis beneficia tantum ob bellum. Tenentur tamen eorum Capellani, & ipsi obligati sunt defendere armis eos, à quibus beneficium habent. part. 5. t. 13. ref. 24. in calce.

Sed quid si in tali casu suffragaturus sit in statu peccati.

5 Petes hic primò. Quid faciendum, si quando urget extrema necessitas subveniendi salutem proximi cum periculo vitæ, ipse inveniatur in statu peccati mortalis? Respondet Mendoza in 2. 2. disput. 144. sect. 3. §. 25. duo genera periculorum distinguens. Primum, quod imminet ab omnibus in odium fidei, aut pietatis. Secundum, quod imminet à rebus inanimatis, vel ab omnibus, non in odium Dei, sed privatum, ut si, v. gr. debeam moribundum baptizare, transeundo per flumen periculosum, vel per viam ab inimico obsessam, ut me occidat. In primo casu teneri me subvenire proximo; quia vel tunc pateret martyrium, cum quo vel sufficit attritio supernaturalis, quæ est facilis, vel si contritio requiritur in facto tam heroico, Deus de ea providebit. In secundo verò, si possum facile exercere amorem Dei super omnia & valde probabiliter me putare in gratia, sicut putare possum post Confessionem, teneri subire periculosa. At si quis peccatis assuetus, & ad contritionem perdifficilis esset, & nixus illam exercere, adhuc prudenter timeret, non teneri se exponere: quia in periculo æquali unusquisque tenetur prius sibi,

quam alteri. At Bannez in 2. 2. quest. 23. art. 5. concl. 2. absolute respondet ad dubium, hominem iustum teneri: ex quo omnem peccatorem excusare videtur. p. 5. t. 13. ref. 23.

6 Petes secundò. An qui administravit Sacramentum Baptismi vel Ordinis invalide, teneatur hunc defectum manifestare cum periculo vitæ, aut honoris? Quoad Baptismum vide V. Baptismi, n. 54. Quoad Ordinem teneo contra Ochagaviam, quod si sit sermo de Ordinibus minoribus, vel etiam Subdiaconatu, & Diaconatu, & successerit validus Presbyteratus, non teneatur. Nam omnes hi Ordines continentur virtualiter in Sacerdotio; atque adeò mala, quæ timeret Ochagavia, non imminet. Secus vero, si invalide quis contulisset Ordinem Sacerdotalem, vel Episcopalem: quia ex his invalide susceptis sequuntur multa incommoda; propter quæ diximus V. Ordinis n. 4. & 5. Episcopatum & Presbyteratum rēceptos cum probabilis opinione de validitate, & invaliditate, iterandos esse sub conditione, minimè verò Diaconatum, & alios inferiores p. 5. t. 13. ref. 55.

7 Petes tertio. An liceat vitam propriam exponere pro conservanda vita, honore, vel facultatibus, alterius? Respondeo, pro conservanda vita Principis, aut personæ necessariæ Reipublicæ licere; (immò adesse obligationem. Vide V. Occidere, num. 55.) unde potest quis se obijcere telo ad conservandam vitam Principis. part. 5. tome 4. resolut. 31. §. 1. post medium. At pro servanda vita privati, Scotus in 3. dist. 29. arg. ad oppositum ait non licere, quia dilectio sui est mensura dilectionis proximi, dicente Domino Matth. 22. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Sed mensura est perfectior mensurato, ergo non licet magis diligere proximum, quam se ipsum. Azorius tome 3. libr. 2. cap. 3. quest. 1. & alii dicunt, licere, quia ordo charitatis incipiens à se ipso, ita tatus est in bonis gloriæ, vel virtutis; non autem in naturalibus, Faber in

Et an, quis administravit Sacramenta, teneatur se exponere pro vitando periculo spiritus proximi.

LICITUM est vitam exponere pro conservanda vita proximi.

4. nihil.

4. dist. 15. q. 3. Resp. § 2. c. 1. num. 41. distinguit, & non licere inquit, exponere vitam propriam pro salvanda solum vita corporali proximi; licere tamen pro salvanda vita cum aliqua virtute, saltem amicitia, quæ, si non est virtus, est tamen virtuti coniuncta. Pauld aliter distinguit Lorca in 2. 2. quest. 26. art. 5. sect. 3. disp. 28. memb. 3. num. 65. dum ait, non licere exponere vitam pro conservanda vita extranei (esset enim imprudentia) licere tamen pro servanda vita patris, matris, vel etiam amici, cum quo intercedat magna & honesta amicitia. Sed secunda sententia est probabilis. *part. 5. tract. 4. resol. 28.*

Vi in pari necessitate relinquere illi cibum unicu.

Occurrere bestia furenti ut proximus evadat.

Servire infestis peste.

Præbere alteri tabulam unicam in naufragio

Et aliqui desunt, licere vitam expo-

8 Igitur probabile est, licere constituto in extrema necessitate relinquere cibum unicu, & necessarium ut sumat alius parisi necessitatis: item occurrere hostibus, vel bestia furenti, ut amicus evadat: item, non se defendere, occidendo invasorem, cum possit: item, tradere equum alteri, ut fugiat, & in manibus hostium remanere: item in maximo frigore dare alteri vestem unicam. Vide Bovium *part. 2. lib. 12. cap. 4. quest. 4. Ibid. § Eodem* Item potes servire infestis peste, etiamsi putet te moriturum. *part. 5. d. 4. ref. 31. § 3.* propè hæc. Item, probabiliter docuit Malderus in 2. 2. tr. 3. c. 1. dub. 19. contra Sotum *lib. 5. quest. 1. art. 6.* licere naufrago habenti tabulam, ut se super aquas detineat, dare illam alteri, & evidenti, seu certo periculo se exponere. Nam id non est directe se occidere, sed solum non se tueri, cum possit alioquin enim neque id liceret pro vita Regis. Adverte hic obiter, te non teneri ad tabulam in naufragio præoccupatam alteri admittere, si non sufficit utrique: at sit uterque simul occupatis, spontè quis potest alteri cedere, aliàs lis sortè dirimenda. *p. 5. d. 4. resol. 28. § Sed quia, & ref. 42.*

9 Pro servando proximi honore, vel facultatibus, ait Lorca in 2. 2. sect. 2. disp. 28. mem. 3. num. 60. posse quem negligere vitam, v. g. ne alius illam ru-

eatur cum suo dedecore, vel dispendio *nere, pro com- bonæ partis suarum facultatum? mini- servando ho- mē verò se offerre evidenti mortis pe- nore proximi, riculo, objicere se, v. g. latronibus, bo- aut faculta- na alterius diripientibus ut illi contra- tibus.* se occupati essent à furto. Nam in primo casu ille solum non conservat suam vitam; at in secundo voluntariè perdit. Sed Soc *lib. 5. q. 1. a. 6.* absolute, licere, inquit, vitam exponere pro tuendo honore vel facultatibus amici, sicut pro tuendis honore, vel facultatibus probriis. *p. 5. d. 4. ref. 29.*

12 Petros quartò. An licitum sit, ad An liceat si- experiendam virtutem theriacæ, sum- mere venenū re venenum? Negativè responder. Mald. ad experien- in 2. 2. t. 3. cap. 1. dub. 9. Rodriq; verò in *dum virtutē, sum. 10. 1. c. 221. n. 3.* distinguit, si auctor *ib. diaca.* theriacæ sit valde peritus, & qui illam sumpturus certus sit de illius virtute, facta prius experientia, cum bruto, posse venenum sumere. Si verò adest periculum vitæ, non posse *part. 5. t. 4. ref. 38.*

VITAM
Abbreviare.

11 **D**E diti mortificationibus, & penitentiis non sunt multum scrupulosi (ait Granado in 2. 2. contr. 7. tr. 5. disp. 2. sect. 3. n. 12) in eo, quod nimis penitentiis sibi vitam abbreviant, rard enim, aut potius nunquam, damnandus esset in hoc quis peccati mortalis. Vnde ait Victoria; quod si medicus dicat, se bibendo vinum, protrahere posse vitam ad decennium, adhuc potes ab illo abstinere. Alii se extendunt ad annos duodecim. Item non teneri inquit, preciosum pharma cum emere, vel civitatem salubriorem inquirere ad protrahendam vitam. Neque dicas, quod non potest homo, cui unicus vitæ superest dies, se occidere; ergo non potest abstinentius vitam sibi ad aliquot annos abbreviare. Nego enim consequentiam, si quidem in primo casu peccatum

Nimis mortificationibus vitam sibi breviorē reddere.

com-

Committitur propter homicidium, non propter detractionem diei illius vitæ; in secundo autem solam gubernat homo vitam modo debito circa divina obsequia, quæ plerumque consistunt in rebus vitæ corporalis contrariis. Adde, quod cum incertum sit, quantum vitæ unicuique superflue, juvenibus, & robustis plerumque senes superstites relinquencibus, qui carnem spiritui subicit, opera exercens, vitæ conservationi minus accommodata, non agit contra rationem. Ita ille. Sed in hoc optimum consilium erit, nihil facere sine consilio prudentis confessorij, & Superiorij *part. 5. t. 4. resol. 33.*

Et vino uti, adhibere?
12 Excusant etiam eos aliqui apud Bonac. *t. 2. disp. 2. q. ult. scilicet p. 7. num. 9.* à mortali, qui ad tollendum vini calorem adhibent nivem, etiam si inde prævideant fore, ut citius pereant: quia hæc videtur ad mortem levis, & indirecta cooperatio *p. 5. t. 4. resol. 27.* An damnatus mori per famem, possit cibum clam oblatum, & infirmus medicamentum respuere, vide *V. Occidere, n. 37. & 38.*

VOTI NATURA.

Votum est deliberata.

† **V**otum est deliberata, & voluntaria promissio facta Deo de meliori bono. Explicatur definitio. Dicitur est primo, *Deliberata*, requiritur enim ad votum ea deliberatio, quæ sufficit ad peccatum mortale, unde votum emissum in primo motu, in quo nulla est deliberatio, & libertas, vel etiam in secundo primo, in quo est deliberatio imperfecta, sufficiens solum ad committendum veniale, nullum est. Dicitur est secundo *Voluntaria*. Ad voluntarium duo requiruntur: Scientia objecti, circa quod versatur & libertas. Actus factus ex ignorantia, vel per vim, & metum, non est voluntarius, nec esse potest votum. Hinc vota infantium sunt invalida, quia non habent discursum. † Quod si dubium sit de deliberatione

Et voluntaria.

perfecta, quia fuit aliqua animi perturbatio, ex morbo, v. g. Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 3. c. 6. num. 10* docet votum obligare; quia raro contingit in his casibus deliberationem esse imperfectam, & ideo ex communiter accidentibus præsumi fuisse perfectam. Et idem in dubio circa ætatem, respondet Turrianus *opus 10. disp. 1. dub. 2.* Sed contrarium docet Sorus *lib. 7. quest. 3. art. 2. doc. 2. m.* & probabiliter Sanchez *in summ. tom. 1. lib. 4. c. 1. num. 14.* distinguit, & si erat completum septennium, obligare; si non erat completum, non obligare; quia post septennium præsumitur usus rationis adesse, antea non item. Si verò dubium sit, an completum fuerit vel ne; in favorem voti præsumendum. Sed, stando in hac sententia, advertit Suarez, præsumptionem discursus post septennium posse ex contrariis conjecturis deficere, vel minui, & à contraria æquari, & tunc votum non obligare *p. 3. t. 6. resol. 50 § Notandum, & part. 4. tractat. 4. resol. 1.*

2 † Tertium, in voto necessarium *Prop* est, *Promissio*, nam quumvis aliquis proponat ex toto animo aliquid facere, adhuc non tenetur, nisi promittat. Itaque in tantum obligat votum, in quantum accessit promissio: & eo modo obligat, quo obligare se voluit promittendo. Sed circa hoc sunt multa dubia. †

3 Primum est An teneatur ad votum dubius an illud emisit? Affirmative *Certp* respondet Vasquez *in part. 2. quest. 19. art. 7. disp. 65 c. 7.* si voti adimpletio non sit multum incommoda, quia in dubiis tutior pars eligi debet. Sed contrarium teneandum est cum Maldero *in 1. 2. quest. 19. art. 5. disp. 87.* Sive votum sit positivum de faciendo aliquid, sive negativum de non faciendo, contra Garziam. Quia in tali dubio possessio stat pro libertate, & in dubiis melior est conditio possidentis *part. 2. tom. 17. resol. 45. & part. 4. t. 3. resol. 10.* Contra verò, si quis certus est se voluisse obligandi; nam tunc possessio stat pro voto *part. 3. t. 6. resol. 50 §. & tandem, & part.*

¶ par. 4. t. 3. ref. 10 §. Notandum. Et 11. §. Notandum. Et quamvis Rebellius *part. 2. lib. 1. quæst. 2. sect. 2.* contrarium doceat, in casu, quo dubium non esset æquale, sed magis propensum in partem affirmativam: & in hoc casu obligari ad partem voti pro ratione majoris propensionis, docuerit Sanchez *de matrimon. tom. 1. lib. 2. dis. 41. num. 34.* tamen nostra conclusio ad hunc etiam casum extendenda est, quia possessio libertatis præponderat majori probabilitati contrariæ partis: nec vinci potest, nisi per rationes efficaces, quod votum emissum sit. Et ita docuit postea Sanchez *in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 10. num. 36.* & post ipsum Paul. *t. 3. dis. 3. punct. 9. num. 2.* & alii, *p. 2. t. 15. ref. 9. p. 3. t. 6. ref. 50. §. Notatiam, & p. 4. t. 3. ref. 12.*

*Dubia circa
voventem
Religionem
absolutè.*

4. Secundum dubium. Vovens Religionem absolutè. ad quid tenetur? Respondet Cajetanus *in 2. 2. quæst. ult. art. 4. dub. 3.* teneri illam ingredi, & si in anno probationis invenit omnia grata, profiteri; quia hæc est communis intentio voventium Religionem. Sed Navarrus *lib. 5. cons. 19. & in 2. edit. cons. 25.* putat, tale votum intelligi de ingressu ad experiendum cum omnimoda libertate ad profitendum, eo scilicet modo, quo annus probationis in jure conceditur, *cap. 1. & 2. de Regul. in 6.* Adverte autem, quod stando in prima sententia, causa legitima egrediendi è Religione est sola displicentia Religionis, & invenire eam sibi incommodam. Quam displicentiam ait Sanchez *in summ. tom. 1. lib. 4. cap. 16. numer. 100.* debere esse cum passione, anxietate, & tristitia animi, sive ex naturali causa, sive ex Dæmonis tentatione proveniat, quæ duret per mensem & expelli non possit. Et si sit valde magna, excusare posse in primo congressu. Quod si quis bona fide ingressus, sua postea culpa expellatur, remanet obligatus, ac si ingressus non fuisset, quia hoc votum includit conditionem; *si detineatur, & cujus culpa conditio non impletur, tenetur voto; ac si impleta fuisset.* Toletus *lib. 4. cap. 17. num. 12.* Con-

Summa Dianna.

trarium tenet Azorius, *p. 1. lib. 11. cap. 2. quæst. 9.* & amplecti potest in casu, quo quis mediocri diligentia adhibita ad se corrigendum, ex infirmitate tamen, aut prava indole, vel habitibus, in culpas lapsus est, *part. 4. tract. 4. resolut. 25. §.* Sed hæc doctrina non videtur congruere cum responsione ad dubium tertium, nec cum doctrina *num. 18.* Si autem determinatam vovens Religionem, ingressum tentans, repulsam haberet absolutam, cessaret obligatio, ita quod, etiam si à Superioribus postea invitaretur, non teneretur amplius ingredi: quia non censetur se obligasse ad voti executionem per totam vitam; (nimis enim gravis esset hæc obligatio) seu infra annum, v. g. in quo si diligentiam adhibeat ut acceptetur, jam votum adimplet, vel dic, illud votum esse conditionatum, *si facta petitione acceptetur:* unde si non acceptetur, obligationem extinguit. Secus si Prælati repulisset ob falsam informationem, qua postea cognita vellet admittere. Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 5. n. 44.* contra Sanchez *num. 71. part. 6. t. 7. ref. 52.*

5. Dubium tertium, Quid, si, qui vovit Religionem, promisit etiam profiteri? vel de hoc dubitat? Respondeo, in primo casu Sanchez teneri putat *in Decal. tom. 1. lib. 4. cap. 16. num. 81.* ad professionem; quia cum promiserit duo, id est ingredi, & profiteri, utrumque implere debet. Sed Reginaldus *tom. 2. lib. 18. cap. 25. num. 383.* probabiliter docet, hoc etiam votum intelligendum esse secundum Canones, concedentes annum probationis ad probandum, an Religio placet. Unde Tridentinum *sessio. 25. cap. 15. & 16.* irritat professionem emissam ante annum, & suspendit omnes renunciationes in tempus professionis, ut Novitius omnino liber sit toto anno ad exeundum, si Religio displicat; & votum supra factum intelligitur conditionaliter, *si bona fide Religio placere deprehendatur part. 2. tractat. 7. resolut. 17.* Quod à fortiori procederet, si quis Religionem ingressus, & perseverare volens, ex justa causa, licet

*An etiam
professionem.*

Y y y y

tem,

temporanea, expelleretur; cessante enim causa, non teneretur redire; quia non est verisimile, voluisse se obligare ad superandas difficultates proficendi in omnibus probationibus possibilibus. Suarez *de relig. tom. 3. lib. 4. cap. 4. numer. 15.* contra Sanchez *ubi supra numer. 82. tract. 7. resolut. 53. & 24. §. Notandum.* In secundo casu vovens non teneretur in Religione perseverare; quia votum in dubio obligat ad id, quod minus est, dum possessio non stat pro verbis voti, quorum vovens non recordatur. Sanchez *in sum. ubi supra. cap. 13. num. 17. part. 4. tract. 3. resolut. 10. §. Ex his,* post medium, & *resolut. 36.* Qui bene addit, quod si quis dubitat, an venerit, castitatem independentem à Religione, si recorderetur verborum voti, iudicandum est secundum communem illorum intellectum, ut si expressa sit castitas & Religio, utrumque obliget principaliter, ita ut si à Religione egrediatur, teneatur castitatem servare; si vero sola Religio expressa sit; & dubitetur de intentione vovens, vel si se recorderetur se voluisse obligare ad castitatem, at dubitet an dependentem, vel independentem à Religione, castitas obligabit dependentem à Religione, nam possessio stat potius pro libertate etiam in secundo casu, cum sola expressa sit, qui enim utrumque principaliter promittit, solet utrumque exprimere, *part. 4. tract. 3. resolut. 42.* Ex dictis generaliter ad

*De incerta
quantitate.*

6. Quartum dubium: Certus de voto quoad substantiam, & dubius quoad quantitatem, vel qualitatem, ad quid teneretur? Respondeo teneri ad minus, quia ubi agitur de obligatione inducenda, interpretatio debet esse mitis, *cap. 1. de iurejur. lib. 6. & l. quidquid astringenda, ff. de verb. oblig. part. 3. tract. 6. res. 50.* Igitur primò, vovens Religionem in communi, non specificans hanc vel illam, vel dubitans quam specificaverit, satisfacit ingrediendo laxiorem. Sanchez *cap. 13. num. 17. contra Azorium tom. 1. lib. 11. c. 13. quest. 9. p. 4. t. 3. res. 10. §. Ex his, & res. 36. in fine.* Immodò probabile est satisfacere,

si fiat miles S. Joannis Hierosolymitani; Nam hæc est vera Religio, ut dictum est *V. Religiosi.* Aragonius *in 2. 2. quest. 88. art. 11. contra Sotum lib. 7. qu. 5. artic. 3.* & Pontius *de imp. causa 27. quest. 2. §. 4.* satisfacere putat, si suscipiat Ordinem D. Jacobi, & profiteatur in illo juxta præscriptum Alexandri III. non aliorum Pontificum, qui illud ex parte immutaverunt. *part. 2. tract. 16. resolut. 36.*

7. Secundò, qui vovit castitatem, & dubitat an promiserit omnimodam, an tantum conjugalem; perpetuam, an ad tempus, teneretur solum ad conjugalem, & temporaneam. Sanchez *sum. tom. 1. lib. 4. c. 13. n. 16. & 17. p. 3. t. 6. res. 50. §. 1. circa medium, & p. 4. t. 3. res. 36. §. Verum,* post initium.

8. Tertio, qui vovit dicere Rosarium, & dubitat an promiserit totum, vel tantum tertiam ejus partem, obligatur solum ad tertiam partem; quia tertia pars Rosarii Rosarium etiam appellatur. Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 8. n. 5. p. 3. t. 6. res. 50. initio, & p. 4. t. 3. res. 10. §. Ex his, in fine.*

9. Quarto, qui vovit dare alicui Ecclesie triticum, vel nummos, & dubitat an de majoribus nummis, & mensuris promiserit, vel de minoribus, teneretur de minoribus: nisi aliqua ratio verisimilior fundet præsumptionem in contrarium. Rebellius *p. 1. lib. 2. q. 14. sect. 2. num. 10. res. 50. cit. in fine §. 1.*

10. Quintò, Promittens aliquem callicem Ecclesie, nihil explicans de materia, non teneretur dare aureum, sed argentum, immò nec totum argenteum, sed solum quoad cuppam, quia talis est etiam aptus divino cultui, Merolla *to. 1. disp. 3. c. 3. n. 109. l. d. §. Vnde, & p. 4. t. 3. res. 48. §. Inferitur primò.*

11. Sextò, vovens dare vinum ad usum Sacrificii; satisfacit dando decens pro tali usu, licet non optimum. Et vovens dare panem pauperibus, satisfacit dando panem pauperibus usitatum, etiamsi non sit ex puro tritico, secundum Merollam *ibid. n. 110.* Et universaliter in dubiis satis est quæcumque quantitas.

Vel qualitate

eitas, vel qualitas, qua censetur promissio verè compleri, etiamsi infima sit. *Vnde in fine, & part. 4. tract. 3. res. 48. in fine.* An vovens singulis, v. g. sabbatis jejunare, aut non comedere ova, &c. possit comedere carnes in Vigilia Nativitatis ea die occurrente, Vide *V. Jejunium, num. 10.* Ubi etiam, *n. 57.* habebis, an vovens jejunare extra Quadagesimam, possit comedere lacticia. Vovens quotannis communicare in festo Annuntiationis, non tenetur communicare eo anno, in quo dictum incidet in feria sexta Parasceves, licet eo die non sit prohibitum communicare, ut dictum *V. Communionis, num. 59. p. 6. t. 6. res. 19.*

Facta Deo,

12. ¶ Quarta particula definitionis voti est, *facta Deo*, & nomine Dei intellige etiam Sanctos, quatenus peculiari modo sunt Deo conjuncti.

De meliori bono. Id est de re possibili,

13. Quinta est, *de meliori bono*, & hæc determinat materiam voti, ut primò sit possibilis. Votum enim de re impossibili nullum est. Hinc si quis vovit jejunare tali die, & in eo est legitime impeditus, non tenetur. ¶ Et si promissio alligata fuit illi diei ob speciale motivum, non tenetur jejunare in crastino; tenetur vero, si promissit principaliter jejunium, & deinde secundario in tali die, ut dicunt aliqui. Quod, si de hoc dubitet, Sanchez *cap. 14. num. 31.* putat teneri; quia possessio stat pro voto. Sed mihi placet negativa sententia Cajetani *in 2. 2. quaest. 88. a. 12. in fine*: quia ex dictis, in dubio circa obligationem stricta fieri debet interpretatio. Neque possessio stat pro voto, quia dubium est an emissum sit cum dependentia ad talem diem. *part. 3. tit. 5. resolut. 26.* Item ex defectu possibilitatis, qui vovit jejunare aliquo die in pane & aqua, sed non potest, nisi sumendo parvum vini, aut oblonii in quantitate notabili, non tenetur jejunare: quia res promissa in individuo, quod est jejunium in pane & aqua, est impossibilis. Similiter, qui vovit recitare septem Psalmos, & nec librum habeat, nec memoria teneat nisi unum, non tenetur illum septies repetere, maxime si est ex majoribus, sed

ad nihil tenetur. Sanchez *lib. 1. cap. 19. n. 3.* contra Sancium *p. 3. t. 5. res. 67.* Rursus, qui vovit aliquo die jejunare, ubi fregit jejunium, bis comedendo, non tenetur amplius ad jejunium illius diei: sicut si vovit jejunare in pane & aqua, postquam fregit jejunium bibendo vinum, non iterum peccat, si iterum bibat. Vide *V. Jejunium, num. 7.* Virgo etiam, quæ vovit solum integritatem signaculi, ubi semel virginitatem amittit, potest nubere, quia virginitatem quam vovit, amplius servare non potest. Sed, si dubitat an voverit solum integritatem, tenetur servare perpetuam castitatem, quia tale votum censetur votum continentia absolutum. *part. 2. tract. 31. res. 60.*

14. ¶ Secundò, materia voti debet esse bona: nam si sit mala, vel indifferens, votum non tenet. In dubio vero, an sit bona vel mala, non potest vovens contra id votum operari sine legitima dispensatione, vel interpretatione Pontificis, qui declarat, an sit bona, & consequenter an Deus tale votum acceptaverit: nam quod voluerit obligari, certus est, & dubium non est ex parte promittentis, sed ex parte Dei acceptantis. Suarez *de Relig. to. 2. lib. 4. c. 6. num. 12.* Sed Sanchez *in sum. to. 1. lib. 4. c. 6. numer. 6.* probabiliter docet, tale votum non obligare, & si circa hanc bonitatem, & malitiam sint opiniones probabiles, utramlibet sequi posse, etiam minus probabilem. *p. 4. tit. 3. res. 13.*

15. ¶ Tertio, debet esse de bono meliori, id est cum quo majus bonum non sit impossibile. Hinc votum nubendi non tenet, quia matrimonium impediret cœlibatum, quod est majus bonum. Posset tamen esse validum, si cui ob proclivitatem in venerem cœlibatus esset moraliter impossibilis. ¶ Sed an votum castitatis, vel non nubendi factum à proclivi in venerem valeat? *Homo bonus vol. 1. p. 2. res. 28.* probabile putat, non valere, nam huic, ob lapsum in libidines, matrimonium esse salubrius. Sed tu cogita. Nam ego existimo, debere petere dispensationem ab Episcopo

Yyyy 2.

part. 4.

part. 4 t. 4. resol. 102. & iterum p. 10. t. II. ref. 47

Ex quo ultimo capite non est invalidū votum de nō acceptatione Episcopatum. 16. Petes hic: An votum de non acceptatione Episcopatum teneat? Sylvester non tenere inquit v. *iuramentum* 4 n. 1. quia, qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: est enim status perfectionis: Ergo ejus negatio non est bona. Sed illa propositio procedit in eo, qui irreprehensibilis esset, qualitates ab Apostolo *Tit. 1.* requisitas haberet: Episcopatus enim in tantum est status perfectionis, in quantum perfectionem in subiecto requirit: quam perfectionem, etiam qui haberet, de se non præsumere, ad Heroicum humilitatis gradum pertineret. Ad quem cum pervenissent D.D. Augustinus, Gregorius, Ambrosius, ne Episcopi crearentur, magnopere restiterunt, & Patres Societatis hoc votum emittunt approbantibus Pontificibus. Et ita tale votum tenere, tenet D. Thomas 2. 2. *quest. 185. art. 2.* quem sequitur Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 2. de iuram. cap. 13. num. 13. & lib. 2. de voto cap. 11. num. 10. & 11.* Quæ doctrina procedit etiam in voto respuendi officia secularia, *num. 6. tract. 7. resolut. 17.* Et hinc sequitur, votum Religionis non posse propria auctoritate in Episcopatum commutari, quia Episcopatus idem est perfectior religione, quia majorem perfectionem requirit: non quia ad illam magis conducatur. Et ita tenet mordicus Palau *tom. 3. tract. 13. disp. 1. punct. 16. num. 2.* & determinatum videtur in *cap. penult. de voto.* Quanquam contrarium asserat Vivald. p. 1. *tit. de imped. matr. num. 89.* & ad citatum textum respondeat, p. 6. t. 6. *resol. 62.*

Vel officia
secularia.

VOTI SPECIES.

VOTUM
aliud sim-
plex, aliud
solemne.

17. ¶ Votum imprimis aliud est simplex, aliud solemne. Primum consistit in sola promissione voventis. Secundum addit acceptationem per superiorem, vel ab eo substitutum ex parte Dei. Votum solemne est in professio-

ne religiosa, de qua vide V. *Professio*, & Aliud personale in voto castitatis adnexio Sacris Ordinalibus. Reliqua sunt simplicia. Secundum, aliud reale. votum dividitur in personale, & reale. Primum est, quod impleri debet per personam, ut votum castitatis, peregrinationis, &c. Secundum, quod implendum est per aliam rem, ut votum de elemosyna, &c. quod potest impleri per alium.

18. Tertiū, dividitur in absolutum, Aliud absolute conditionale, & pœnale. Votum absolutum est, quod emittitur ex affectu rei, quæ votetur, sine ulla conditione, aut pœna. Conditionale, quando aliquid promittitur, si ponatur talis conditio. Pœnale, cum aliquid promittitur in pœnam, v.g. *si lusero, voveo solvere tantam pecuniam.* Inter hæc vota est magnum discrimen quoad dispensationem, & commutationem, ut infra dicemus. Est etiam discrimen essentielle, quod votum absolutum statim obligat positis circumstantiis, pro quibus fit. Conditionatum non obligat, nisi ponatur conditio. Et quidem probabile est non obligare, etiam si conditio ex culpa voventis non ponatur; nam vovens non censetur se voluisse obligare, nisi posita tali conditione: quocumque ergo ex capite non ponatur: votum non obligabit. Et sic ait Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 17. num. 21.* quod si quis vovit Religionem, si per annum à fornicatione abstineret, non abstinens postea, sive ex malitia, sive ex prava intentione, non tenetur ad Religionem, quamvis fortasse peccet contra votum. Et probabiliter etiam dicendum est, quod qui vovit sub conditione, si sanitatem recuperet infra mensem, & postea ex intemperantia non obtinet, non tenetur ad votum: quamvis contrarium etiam probabiliter docuerit Sanchez *in sum. tom. 1. l. 4. cap. 23. numer. 46.* & deinceps *part. 4. t. 4. resolut. 101.* Sed hæc doctrina non videtur congruere cum doctrina *resolut. 25.* tradita à nobis n. 4.

19. Votum pœnale tunc obligat ad pœnam, quando scienter & culpabiliter violatur. Qui enim vovit verbi gratia

non.

non ludere sub pœna centum aureorum, & postea voti immemor, vel etiam immemor voti, sed immemor pœnæ, ludit, non tenetur ad pœnam, quia naturalis oblivio æquiparatur ignorantia invincibili, quæ excusat à pœna, etiam si sit ignorantia solius pœnæ, ut dictum est suo loco. Sanchez *cap. 22. num. 18. & 19. p. 3. tract. 9. resolut. 41. §. Notandum*, qui ait, pœnam solvendam esse, quoties votum culpabiliter violatur; quia pœna est accessoria actui, pro quo votur; unde quemadmodum vovens non ludere: quoties ludit, toties frangit votum: ita vovens solvere tantum, si ludat, obligat seolvere; quoties ludit. Sed si, pensatis omnibus circumstantiis dubium sit vovens, an promiserit solvere talem pœnam quoties votum solvet, probabiliter docuit Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 5. num. 4.* obligare solum pro prima vice; quia in dubiis de obligatione voti benignior pars est amplectenda. Et Sanchez suam opinionem limitat, ut non habeat locum in pœnis gravissimis, & quæ irritari non solent; ut si quis voverit non ludere sub pœna peregrinationis Jerusalem, Religionis, vel exorbitantis eleemosynæ *p. 4. t. 4. res. 181. & p. 7. tract. 9. resol. 60.*

VOTI OBLIGATIO.

VOTVM.

20. **A**D quid obliget votum, dictum est supra, cum de natura. Hic videndum superest, quanta sit voti obligatio, seu sub qua culpa obliget votum. Sed prius.

Non obligat intentionem, sed solum ad præstandum opus promissum.

21. Adverte, quod Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 26. num. 8.* docet, votum obligare ad præstandum opus promissum cum intentione satisfaciendi voto, unde si audias Missam animo non satisfaciendi voto, ad quod teneris, sed audiendi postea aliam pro voto, tacite te prorogare votum, vel novum votum facere, & sic teneri aliam Missam audire. Sed ego contrarium teneo cum Sanchez *lib. 1. cap. 13. num. 18.* jam enim præsti-

tisti quod voveras, & falsum est, quod voluntas satisfaciendi per aliam Missam fuerit nova Missæ promissio, *part. 5. titul. 6. resol. 77.* Idque a fortiori procedit, si non habuisti voluntatem expressam non satisfaciendi, sed Missam audisti ex devotione, immemor, quod ad id tenebaris ex voto, *pag. 5. titul. 13. resol. 94. in fine.* Adverte etiam, quod promittens v. g. recitare aliquo die tertiam partem Rosarii, satisfacit recitando interruptè, id est partem manè, & reliquum vesperi, etiam si incipiat cum intentione interrumpendi, sicut diximus de interruptione Horæ Canonice. Sanchez *in opusculo tom. 2. lib. 7. cap. dub. 19. numer. 5. p. 4. tract. 4. resolut. 17.* His positis, & si quis vovit ingredi Religionem, si Deus illum conservaverit ab aliquo peccato, non teneri ad votum, si ex quacumque negligentia illius peccati tentationi succumbat, sed solum quando data opera, ut voti obligationem effugiat. Sanchez, & alii *p. 9. t. act. 8. res. 4.*

Peccat si data opera.

22. Votum regulariter obligat sub peccato mortali. Et si violetur totaliter, peccatum mortale esse, ait Caietanus in *2. 2. quæst. 89. artic. 7. dub. 1.* sive materia voti magna sit, sive parva: quia talis transgressio est actus perfectus contra Religionem. Ego verò teneo cum Enriquez *lib. 5. cap. 20. num. 4. gloss. lit. M.* in transgressione voti parvitatem materiae excusare à peccato mortali, sive materia sit totalis, sive partialis: nam si promissio rei levis non obligat sub mortali, si fiat homini, multò minus obiigabit, si fiat Deo, qui est mitior suarum promissionum exactor. Deindè, gravitas peccati non est sumenda ex quantitate & necessitate objecti, sed ex magnitudine vel parvitate materiae, ut patet in furto. Et tandem, votum est quædam lex, quam sibi homo imponit: proindè non debet obligare plusquam lex divina & Ecclesiastica: sed hæc leges in parva materia non obligant sub mortali: Ergo, Non tenetur *p. 5. tract. 5. resol. 36.* Si vovit jejunare certo die, debet votum observare secundum formam jejunii Ecclesiastici, & si comedat

Sub mortali, si sit grave.

Non tenetur de cetero continere.

Yyyyy 3. dit

dit carnes pluries de cætero se continere non tenetur; & idem dicendum est de jejuniis imposito per pœnitentiam. Sanchez *part. 3. tract. 8. resolut. 5.* & vovens recitare Rosarium, potest illud recitare cum socio; ita vovens jejunare in Vigilia Beat. Virg. & incidit in Dominica, potest Sabbatho jejunare; & si vovit jejunare feriis sextis, si in illo die incidit Dies Natalis Domini, non tenetur contra Palaum. Trull. *part. 9. tractat. 2. resolutione 6. §. Sed quia;* & vovens jejunare per mensem non tenetur in Die Dominico, *ib.* vovens recitare officium alicujus sancti in die non tenetur duo officia recitare, *part. 9. tract. 9. resolut. 15.* & Canonicus obligatus recitare horas Canonicas, non habens Breviarium Romanum, recitet cum Breviario brevi, *ibid. §. Nota.*

Vide aliqua curiosa.

Etiamsi sint plura parva opera, qua constituentur unum grave.

Nisi se ad opus grave obligare intendisset sub veniali.

Vovens non ludere ludo licito.

23. Sic igitur, in voto non bibendi vinum; & non ludendi, sicut & in juramento, parvitas materiæ excusat à mortali, ut dictum est V. *iuramentum, num. 16. 17.* Adverte autem, quod plures parvæ materiæ in voto aliquando coeunt in unam gravem cujus transgressio sit mortifera, Vide V. *Materia levis, num. 4.*

24. Petes hic. An possit vovens obligare se ad materiam levem sub mortali? Respondeo cum Sanchez *in summ. tom. 1. cap. 4. numer. 4. & tom. 1. de matrim. disput. 9. numer. 6.* contra Fagundez *pr. 2. lib. 9. cap. 3. numer. 15.* negativè; quia id non potest legislator, & dum Fagundez, & alii dicunt, intentionem legislatoris, & voventis sufficere ad obligationem mortalem; respondendum est, id verum esse de intentione rationabili, ut intelligitur dictum *L. 1. ff. de const. Princip. Quod Principi placuit, legis habet vigorem;* non est autem rationabile, imponere obligationem mortalem materiæ incapaci talis obligationis, *p. 3. et 5. ref. 24. circ. medium, & p. 5. et 3. ref. 50.* Potest tamen vovens materiam gravem, se obligare solum ad veniale, ut dictum est V. *lex, num. 35.*

25. Qui vovit, vel juravit non ludere, potest adhuc ludere ludo licito, qui

recreationis gratia suscipitur, nec ludendo facit contra votum, aut juramentum de non ludendo; votum enim intelligitur de ludo illicito, nisi aliter conjiciatur de jurantis, aut voventis intentione. Si enim constet se voluisse obligare ad abstinendum etiam à ludo licito; tenebitur ex vi voti, & juramenti abstinere. Navarrus *lib. 3. conf. titul. de voto, consil. 16.* & Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 3. cap. 18. numer. 2. & 3. part. 7. tract. 9. resolutione 50.* Sicut etiam potest ludere per alios, tradendo eis nummos, & eos ludentes aspicere, & sponsones in ludo facere. Sanchez *citatus, numer. 7.* & Bonacina *in Decal. disp. 4. quest. 1. punct. 16. num. 5. ibid. ref. 57.* qui etiam Bonacina *num. 5.* putat eum qui vovit non ludere, non posse ludere nomine alterius; Sed ego cum Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 3. c. 56. numer. 6.* existimo posse voventem nomine alterius ludere, quando non constet ex conjecturis, an votum, vel juramentum non ludendi, obliget jurantem ad non ludendum per semetipsum nomine alterius, *ib. resolut. 58.* Nota tamen, quod si aliquis voveret non ludere cum determinata persona, vel propter nimiam peritiam, vel propter fraudes, quibus utitur, vel ad tollendas rixas; si ludat cum aliis licitum est ludere cum illa, nullo respectu illius, utrinque ludo reportato, & ut vulgò dicitur: *Non sit rando tra lro. ibid. §. Nota.* Senex sexagenarius obligatus ad votum Religionis potest ab Episcopo petere dispensationem. Sayr. & alii *p. 9. ref. 2. e.*

26. Vovens virginitatem, in dubio intentionis tenetur ad perpetuam, *p. 10. et 15. ref. 47.* Vovens jejunare per totam vitam, soluitur ab obligatione post annos 60, vovens jejunium menstruum, non censetur comprehendisse dies dominicos. Secus verò vovens non edere carnes per annum, obligatur etiam diebus dominicis, *p. 10. et 16. ref. 50.*

27. Vovens abstinere à carnibus certa die, peccat toties quoties. Secus si vovit ieiunare, & datur parvitas materiæ, *p. 10. et 13. ref. 32.* Dubium autem est, an officium vel missa ex voto, aut pœnitentia

Et ludere per alios.

Et pro aliis.

Episcopus potest dispensare cum senex sexagenario. Vota qualiter interpretanda.

fig

tia impleatur sine attentione, ut probabiliter aliqui docent de præcepto Ecclesie, p. 10. l. 13. ref. 35.

28. Vouens mittere calicem aureum ad sacram domum Lauretanam, non iterum tenetur mittere, si semel missum latrones in via interceperint, p. 10. tract. 13. ref. 97.

VOTI RELAXATIO.

VOTA subditorum.

29. † Vota relaxantur per irritationem, dispensationem, & commutationem. Votum irritare est illud annullare: ut non sit amplius votum. Dispensare est relaxare voti obligationem, in totum, vel in partem. Commutare est materiam voti in aliam mutare.

Irritari possunt ab eo, qui habet potestatem dominativam.

30. Irritari possunt vota servi à domino, uxoris à viro, & è contra: filii impuberis à patre, pupilli à tutore, Religiosi à Prælato, & omnis inferioris à superiore, absque necessaria causa. (an etiam minoris à curatore, præsertim si sit mater; vide V. Tutor, num. 2.) Dum tamen durat subiectio. † Nam Prælatus Regularis non potest irritare vota sui Religiosi, postquam ad Episcopatum, vel Cardinalatum assumptus est; quia à potestate ipsius dominativa iam est exemptus, Palaeus tom. 3. tract. 15. disp. 2. punct. 3. § 3 n. 3 p. 6 tr. 7. ref. 26. Nihilominus pater irritare potest votum filii impuberis, etiam post pubertatem, dummodo post pubertatem non rati fuerit. Callianus in 2. 2. q. 89. art. 5. p. 6. l. 7. ref. 22. §. Ex his. Sed in hac re sunt multa dubia: idem dicendum est de curatore, Suarez p. 9. tr. 8. ref. 14.

Durante subiectione.

Etiam in dubio, an emissum sint tempore subiectionis.

31. Primum est: An in dubio, num vota emissum sint à subdito tempore subiectionis, vel libertatis, irritari possint à superiore? Negativè respondet Salas in 1. 2. quest. 21 tract. 8. disp. un. sect. 25. n. 261. & 262. quia votum emissum esse certum est; unde eius obligatio debet præponderare dubiæ superioris potestati. Adde, quod dubitans, an tempore contractus minor fuerit, nõ habet ius rescindendi contractum, nisi probet se fuisse minorem. Sed contrarium tenendum cum Sancio disp. 43. n. 9. quia licet votum quodammodo possideat respectu vouentis, at nõ possidet respectu superioris, sed potius hic est in possessione, qui habet potestatem irritandi vota tempore subiectionis, qua privari non debet, nisi constet de exemptione vouentis ab eius dominio per lapsum ætatis, &c. Itaque pater potest irritare vota personalia, & realia filii, in dubio an illa emissum sint ante 14. annum, hæc ante 25. Item tutores, viri, & domini, in dubio an vota emissum sint à pupillo, & minore tempore sui iuris, ab uxore tempore matrimonii, & à seruo tempore libertatis, p. 4. l. 3. ref. 37.

tractum, nisi probet se fuisse minorem. Sed contrarium tenendum cum Sancio disp. 43. n. 9. quia licet votum quodammodo possideat respectu vouentis, at nõ possidet respectu superioris, sed potius hic est in possessione, qui habet potestatem irritandi vota tempore subiectionis, qua privari non debet, nisi constet de exemptione vouentis ab eius dominio per lapsum ætatis, &c. Itaque pater potest irritare vota personalia, & realia filii, in dubio an illa emissum sint ante 14. annum, hæc ante 25. Item tutores, viri, & domini, in dubio an vota emissum sint à pupillo, & minore tempore sui iuris, ab uxore tempore matrimonii, & à seruo tempore libertatis, p. 4. l. 3. ref. 37.

32. Sed quid, si dubium sit, an impuber votum confirmaverit post pubertatem? Respondeo, à patre nihilominus irritari posse, siue dubium sit, an confirmaverit, siue constet de hoc, & dubium sit an confirmaverit ante, vel post pubertatem, Sanch. sum. to. 1. l. 4. c. 32. n. 7. & p. 6. tr. 7. ref. 22. §. Ex his.

Et cum confirmata sint, tempore libertatis.

33. Secundum dubium: An Superiores Prælati irritare possint vota subditorum emissum tempore subiectionis, sed implenda tempore libertatis: Caietan. in 2. 2. quest. 88. a. 8. dub. penul. ad tertium: absolute negat, quia vota huiusmodi referuntur in tempus, quo nulla est eorum potestas. Sanchez cap. 29. numer. 31. distinguit, & loquendo de personis, quæ sunt plene subditi suo superiori quoad voluntatem, quales sunt Religiosi respectu Prælatorum, & filii impuberes respectu Patrum & tutorum, concedit irritare posse; de aliis, qui sunt subditi solum quoad aliqua obsequia, ut uxores, serui, & filii puberes, negat. At Ledesma tom. 2. tr. 10. cap. 7. dub. nit. disp. 10. de omnibus habentibus facultatem dominativam absolute affirmat: quia, cum votum emissum est, voluntas erat subiecta: unde non poterat vouere, & deliberare sine licentia, nec ad executionem futuram tempore libertatis quidem, p. 4. l. 4. ref. 29.

Etiam si implenda sint tempore libertatis.

34. Igitur probabiliter docuit Sanch. ubi sup. c. 34. virum irritare posse votum uxoris

UXORIS

voti uxoris,
de non tran-
sundo ad
secundas nu-
ptias.

*Etiam si eni-
sum sit ante
subiectionem.*

*Et superior
irritare po-
test omnia
vota sui sub-
diti.*

*Etiam suo
juri non pra-
iudicantia.*

*Etiam de
eius licentia
emissa.*

uxoris de ingredienda religione post
ejus obitum, vel de non transeundo ad
secundas nuptias. Quod etiam tenet
Præpositus in 3. p. q. 6. dub. 20. n. 54. part.
4. tr. 4. res. 110. Constant. verò p. 3. t. 4. res.
220. §. Et hanc.

35. Dubium tertium. An superior ir-
ritare possit vota inferioris ante subje-
ctionem emissã? Respondet Sanchez
apud Præpositum, votum uxoris ante
matrimonium emissum, irritari non posse
à viro, posse tamen ejus executionem
suspendi. Sed Præposito ubi supra id vi-
detur parum conformiter dictum; nam
si vir per matrimonium sit superior ux-
oris, & propter muliebrem levitatem pos-
sit ejus voluntatem dirigere, & guber-
nare, illius vota non solum suspendere,
sed etiam irritare potest, sicut (ait ipse)
potest Prælati vota sui Religiosi irritare
emissã ante professionem. (Sed hoc
negat Portell. V. Dispensare, num. 13. quia
superior non habet potestatem domina-
tivarum in novitios, part. 3. tract. 2. resolut.
71. in fine.) Et hæc doctrina procedit et-
iam de votis emissis tempore primi ma-
trimonii quoad secundum maritum,
part. 3. t. 4. resolut. 220. in fine, & part. 4. t. 4.
resolut. 110. §. Nota.

36. Dubium quartum. An superior
possit irritare omnia vota sui inferioris?
Pontius lib. 10. cap. 17. num. 3. & alii re-
spondent, virum non posse irritare om-
nia vota uxoris, sed illa tantum, quæ, &
quatenus juri suo præjudicant, & sic non
posse irritare vota de præceptis, & rebus
necessariis, ut de servanda castitate con-
jugali, de non mentiendo, de recitanda
aliqua oratione certis diebus, &c. Sed
Villalobos tom. 2. tract. 34. dub. 21. tenet,
virum irritare posse omnia uxoris vota,
sicut irritare possunt Prælati, & pater
vota Religiosi, & filii impuberis. Et sic,
ut ait Sanchez, irritare posse votum non
petendi debitum (p. 3. tract. 4. resolut. 220.)
etiam si emissum sit de licentia viri, nam
hic, dum concedit facultatem vovendi,
non adimit sibi potestatem irritandi.
Advertit tamen Sanchez, quòd si uter-
que conjux continentiam voveat, & juri
debitum petendi renuntiet, hoc votum

à viro irritari non potest. Quod verum
putat Præpositus in 3. part. quest. 6. dub.
20. si sensus sit, quod non possit licitè;
minimè verò, si sit sensus, quod non pos-
sit validè, part. 4. tract. 4. resolut. 110. à §. No-
ta etiam.

37. Dubium quintum: Cum servus
nullum votum reale possit validè emit-
tere; cum quidquid habet servus domini
sit, sive ad personam, sive ad operas, sive
ad res pertineat. Villalobos in summ. tom.
2. tract. 34. diff. 16. n. 2. & alii communi-
ter, p. 7. tract. 7. res. 25. quæritur quæ vota
servorum possint à Dominis irritari. Re-
spondeo ea sola, quæ eorum obsequio, &
servitio obstiterint. Sanchez pluribus re-
latis lib. 4. cap. 36. num. 2. quapropter vo-
ta, quorum executionem servi remise-
runt in tempus solutæ servitutis, irritari
non possunt: ut docet Lessius tom. 1. de
iust. lib. 2. cap. 40. dub. 10. num. 82. quam-
vis contrarium etiam sit probabile, quod
tenet Sylvester verb. Votum 4. quest. 2. §.
quintum. ibid. resolut. 26. De votis verò au-
te servitute emissis, suspendi eorum
executio potest, si præjudicantia fuerint,
& idem est dicendum, de votis obser-
vandi præcepta divina, audiendi Mis-
sam, jejunandi, communicandi. Sanchez
d. c. 36. num. 6. quod à fortiori procedit
in votis ad consilium pertinentium, ut
recitandi aliquas moderatas orationes,
præstandive aliquam moderatam abstin-
entiam. Votum verò castitatis nullatenus
irritari, neque suspendi potest. Et
idem est de votis realibus, si fortè servi
aliqua bona habeant propria, ut docet
Suarez lib. 6. c. 3. n. 5. Secus verò, si ex
bonis dominorum sint: nam eo ipso sunt
eorum dispositioni subjecta p. 7. r. 27.
Domini possunt irritare vota servorum:
parentes filiorum, & viri uxorum, p. 9. r.
7. res. 15.

38. DISPENSARE, & COMMU-
TARE est Episcopi respectu suorum
subditorum: præter quinque, quæ sunt
reservata Papæ, nimirum castitatis per-
petuæ, Religionis, & tria peregrinatio-
nis, Jerusalem, Romam, & Compstel-
lam. Vide V. Episcopi iurisdictio in vota.
Et auctoritatem Episcopi quoad hoc
habet

*Quæ vota
servi Domi-
nus irritari
possit.*

*Vota commu-
tari, & di-
spensari pos-
sunt ab Epis-
copo.*

Excipe quinque reservata Pontifici.

hoc habet simplex Confessarius per Bullam Cruciatæ, ut dictum est V. *Bulla Cruciatæ quoad vota*, & per Jubilæum, ut dictum est etiam V. *Jubilæum quoad vota*. Nota hic, Episcopum dispensare posse votum reservatum conditionale, etiã si post impletam conditionem confirmatũ sit: nam talis confirmatio cadit super votum prius emissum, nec tollit, quin maneat conditionatum. Tullench *in decal. tom. 1. lib. 2. c. 2. dub. 40. num. 5. part. 6. tr. 8. resol. 19.* In gravi autem necessitate, si non pateat ad summum Pontificem aditus, Episcopus etiam in voto absoluto castitatis, aut Religionis dispensare potest. Sanch. *lib. 8. de matr. disput. 9. nu. 22.* & alii communiter. Quod tamen, contra Croufers *in reg. S. Franc. cap. 7. lect. 29.* non possunt Regulares per privilegia: nam illis concessa est jurisdictio in ea vota, quæ ordinariæ Episcoporum potestati subjiciuntur, non quæ ex sola juris interpretatione, & per accidens, ut est de quo loquimur: nam hæc non dicuntur verè Episcopalia. Fagundez *in dec. tom. 1. lib. 2. cap. 45. n. 15 part. 6. tract. 6. resol. 50.*

Prelatus Regularis irritare, Dispensare.

39. Prelatus Regularis non solum potest dispensare, & commutare omnia vota suorum subditorum non reservata, sicut Episcopi suorum, sed etiam irritare, ut dictum est supra à numer. 27. Et potest commutare ac dispensare vota novitiorum: quia quamvis in illos nõ habeat potestatem dominativam, habet tamen Ecclesiasticam. Lessius *lib. 2. cap. 40. dub. 13. num. 80.* contra Azorium *part. 1. l. 11. cap. 19. quest. 21. part. 3. tractat. 2. resol. 71.* Item & Tertiariarum, secundum Stratum. Vide *verb. Tertiaria*. Et secundum Rodriq. *comp. resol. 123. num. 80.* dispensare potest votum professi de transeundo ad Religionem strictiorem; quia hoc non est simpliciter votum Religionis reservatũ, sed tantum qualitaris Religionis, *part. 3. tractat. 2. resol. 41.* Immo secundum Mirandam *tom. 1. quest. 9. artic. 6. concl. 1. & 3.* dispensare potest in quarto voto vitæ quadragesimalis Minorum, Redemptionis Mercenariorum, &c. saltem Generalis quia
Summa Diana,

Et commutare potest omnia vota non reservata suorum subditorum, etiam novitiorum.

Tridentinum *sess. 25. cap. 1.* distinguit inter tria vota essentialia, & alias observantias & præcepta regulæ, & in illis tantum inquit, dispensari non posse; quia si illa, quæ Religionis basis sunt, non observentur exactè, totum necesse est corruat ædificium: quæ ratio non militat in quarto voto, sine quo vita Regularis in multis Religionibus subsistit. Sed contrarium tenendum est cum Suarez *de Relig. tom. 4. lib. 2. cap. 12. à num. 28.* & Bordonio *resolut. 14. num. 24.* quia tale votum & ejus materia, ex quo per constitutiones à Papa approbatas statui religioso adnexa sunt, sunt extra jurisdictionem & dominium Prælati, *part. 6. tract. 8. resol. 34.*

40. Quando dispensandum est in voto reservato, & adiri potest Papa, ad ipsius recurrentum est. An verò dispensatio ipsius sit interpretanda pro uno tantum actu contra votum, an verò omnino votum tollere vide *verb. dispensatio, cum? num. 31.*

41. Simplex Confessarius, secundum Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. c. 19. n. 6.* non potest commutare votum in bonum æquale; quia commutatio voti pertinet ad forum externum, in quo ipse non est superior. Sed Lessius *dub. 16. n. 105.* docet, posse, *p. 1. tr. 11. res. 36* Et ego existimo cū Sancio *disp. 14. n. 3.* quod possit sibi commutare ipse pœnitens, cõtra Tannerum *in 2. 2. disp. 5. q. 4. dub. 5. n. 81.* & alios. Sed debet materia subrogata esse evidenter æqualis. Nam in dubio, an sit minor, votum possidet, *p. 1. tr. 11. resol. 48. p. 2. tr. 16. resol. 7. & p. 3. tract. 5. resol. 25. §. Primò.* Et staudo in contraria sententia, si pœnitens sibi votum commutet in æquale, vel minus, commutatio non est irrita, sed satis est, quod vouens suppleat quod commutatioi defuit, ad hoc ut sit in evidenter melius, *tract. 6. resol. 7. §. Notandum.*

42. Qui commutat suum votum in melius, vel æquale propria auctoritate, non eget justa causa. Villalobos *tom. 2. tractat. 35. diff. 31. num. 8.* contra Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 22. par. 3. tract. 5. resol. 25. §. Tertio.* Potest autem vouens, vel jurans aliquid dare pauperi, vel Ec-

An dispensatio Papalis censenda sit data pro una vice tantum?

Votum commutare in bonum æquale potest quilibet Confessarius.

Immo etiam ipse vouens.

Sine justa causa.

Zzzz cclxix.

electa, etiam determinate, ante acceptationem votum illud, aut iuramentum propria auctoritate in melius commutare; quia probabilius est, jus a paupere, vel Ecclesia non acquiri, donec votum acceptetur. Et Deus, cuius intuitu vota & iuramenta pia emittuntur, gratus habet, quod melius est. *Uvigers tr. 8. cap. 4. dub. 20. num. 123. contra Azor. ro. 1. lib. 11. cap. 19. qu. 12.* At post acceptationem non potest, quia per eam votum transit in contractum; & acceptans acquirit ius, quod in voto privati non potest. Sanchez in *sum. tom. 2. lib. 4. cap. 41. numero 13.* Pargundez vero in *Decal. tom. 1. libr. 2. cap. 49. n. 11.* etiam post acceptationem id fieri permittit: quia vota pia, ut dictum est, ultimatè diriguntur in Deum, tamquam in finem cuius, & ideo ipse habenda est ratio, quia maius bonum semper gratus habet, *par. 6. t. 6. r. 61.* Quando vota commutat Confessarius per Bullam, aut Jubilæum, sufficit præstare electionem pro bello, & opera in Jubilæo præscripta. *Suarez num. 5. par. 2. tractat. 16. ref. 8. §. Nota verò.* Quando verò commutat auctoritate ordinaria, requiritur iusta causa; sine qua ait Sanchez *cap. 51. num. 15. contra la Torre in 2. 2. tom. 1. qu. 88. art. 12. disp. 5. num. 7.* votum pœnitenti commutans, peccatet solum venialiter, quia abuteretur potestate in re levissima. Iusta verò causa secundum Lessiū *dub. 11. num. 96.* erit, si res subrogata hilarius acceptetur, implenda, & secundum Sanchez *cap. 50. nu. 23.* si pœnitens petit, *par. 2. tract. 16. ref. 8.* Adverte etiam, quod si Confessarius inveniatur, alium commutasse votum in minus æquale, si ille est doctus, potest acquiescere, existimans, considerasse aliquam circumstantiam melius, quam ipse: si verò est ignarus, & ipse sperat facere fructum, moneatur pœnitentem; sin verò, relinquat illum in bona fide, *par. 3. tr. 5. ref. 25. §. Septimò.*

Delegatus ad dispensandū vota, potest etiam illa commutare. Et qui potest 43. Quicumque potest dispensare vota ex potestate delegata, potest etiam illa commutare, quia qui potest plus, potest minus. Ita Layman *l. 4. tr. 4. c. 8. num. 20.* quamvis Sanchez probabiliter contrarium doceat *tom. 2. lib. 8. disp. 2. num. 154.*

At in simplici Confessario requiritur iusta causa.

Qua esse potest hilarior acceptatio, vel etiam pœnitentia.

Et qui habet potestatem commutandi, & dispensandi vota, potest etiam iuramenta pia, quia arctius est vinculum voti, quam iuramenti: & privilegia in favorem animarum ampliari debent. Tannerus *num. 36 & 37. contra Navarrum cap. 27. num. 275. ibid. §. Secundò.*

44. Potest primò. An commutatio, & dispensatio votorum facienda sit necessario in Confessione Sacramentali? Respondeo per Bullam, & Jubilæum commutationem fieri posse extra Confessionem sacramentalem. Nec obstat hic Panormi decretum synodale, *par. 2. cap. 4. numero 12.* Nam dici potest, illud non continere præceptum; quia utitur verbis imperativis, ex doctrina Cajetani in *2. 2. quæst. 166. art. 9. ad 2.* Vel melius, quia materia non est gravis. Nam Pontifex in *Clement. Exivi; de verb. sign. 3. vel per privilegia Regularium.* Item quia, præceptum colligendum esse, inquit ex illis verbis. *Nos itaque ex materia gravitate.* Quæ doctrina à fortiori procedit quoad Regulares, qui non tenentur statutis Episcoporum, *p. 5. tr. 12. ref. 36.* Et si ipsi dispensant vota virtute privilegiorum, possunt etiam id facere extra confessionem. Nam, quamvis in concessione Pauli III. ponatur clausula *Confessionibus diligenter auditis:* ea tamen non refertur ad commutationem votorum, sed ad absolutionem peccatorum; quando enim non currit eadem ratio, clausula, quæ apponitur initio alicujus dispositionis, non refertur ad totum contextum. Villalobos *diff. 29. num. 7.* contra Peregrinum Schol. ad privileg. *Theat. titul. commutatio, §. 3. par. 3. tract. 2. resol. 9.* & *tract. 5. resol. 25. §. Quartò, & par. 4. tr. 4. resol. 8.*

45. Item docuerat probabiliter Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 34. n. 29.* contra Reginaldum *2. 2. lib. 31. c. 28. n. 216.* de commutatione, seu dispensatione facienda virtute literarum Apostolicarum: quia Pontifex in illis non dicebat, dispositionem expediendam esse in foro pœnitentiæ, sed in foro conscientiæ, quod solum requirit secretum, & forum animæ, non autem confessionem, sicut absolutio cœsurarum. Verum hæc opinio hodie sustinetur.

Fieri potest extra confessionem.

Minimè verò si fiat virtute literarum Apostolicarum.

Quamvis ad hanc sufficiat confessio in valida.

Dummodo confessarius sit proprius poenitentis.

Et sit Doctor Theologia, vel iuris Canonici in aliqua Academia.

Et pramittat cognitionem causae.

neri non potest: quia in dictis litteris apponitur clausula, *Audita confessione, non aliter, nec alio modo.* Filliucius, p. 2. c. 10. n. 355. p. 4. t. 4. ref. 71. adverte, quod in hoc sufficit confessio in valida ex defectu propositi, vel integritatis, quoad aliam, dummodo sit integra circa ea, de quibus peritur dispensatio. Suarez to. 4. disp. 31. sect. 4. n. 9. *Ibidem*, §. Cum igitur. At confessarius debet esse proprius illius poenitentis, id est, qui sit approbatus, pro illo, unde non sufficit approbatus, limitate, v. g. pro mulieribus, pro alio oppido, &c. ut docuit Sanchez de matr. tom. 1. lib. 8. disp. 34. n. 16. Nam, cum debeat praemitti confessio, ille solus potest talis poenitentis vota dispensare, qui potest eius confessionem audire, Pontius lib. 8. c. 21. §. 1. n. 13. *Ibid.* §. Sed deveniendo.

46. Adverte etiam ad ornatum dictatum, quod delegatus debet esse Doctor Juris Canonici, vel sacrae Theologiae in aliqua Academia, & non sufficit esse Doctorem Juris civilis, licentiatum, aut Professore in dictarum facultatum in aliqua Academia, nec Magistrum in Theologia, secundum institutum Regularium (nisi quod Regulares, quibus superiores permiserint, habeant privilegium expediendi has litteras, etiamsi non sint Doctores vel magistri. *Ibid.* §. Notandum) Deinde, dispensans debet praemittere cognitionem causae, alias dispensatio est nulla. In hac autem cognitione potest credere dicto poenitentis, etiam non jurato; sed si vult, potest petere juramentum. Quod si causa sit notoria, nullum est opus examinis: sicut, si aliunde cognoscatur causam esse falsam, non debet credere poenitenti. Monita vero ut lator dicat veritatem, manifestando ei quantum interfit, ne dispensatio frustreretur, non sunt ad eam necessaria, ita ut dispensans sine illis peccet & dispensatio sit nulla. *Ibid.* §. Sed quia. Si autem iudicat, litteras esse subreptitias, vel dispensationem invalidam, potest postea mutare sententiam; vel poenitens ad alium ire, qui sibi videatur validam iudicaturus; quia non tenetur acquiescere dicto unius Confessarii. Secus vero, si delegatus in foro externo iudicet dispen-

sationem esse subrepticam: quia reus in foro externo tenetur stare sententiae iudicis. Pontius *ibid.* num. 14. *Ibidem* §. Notandum. Circa tertiam clausulam adverte, quod opera, quae praescribuntur in litteris, apponuntur pro forma, unde non est in potestate dispensantis illa omittere; potest tamen moderari, si sibi videbitur, dummodo sint super erogatoria, unde Confessio praescribi potest bimestris, sed non ita, ut ei satisfiat per aliam debitam ex voto, vel poenitentia. Quarta clausula, quod litterae dilanientur, solum requirit, ne illae litterae in foro externo suffragentur. Quod attinet ad illam clausulam, ut nihil occasione talis dispensationis accipiat, vide V. dispensatio, n. 15. Et 16. part. 4. ref. 71. §. Sed quia.

47. Petes secundò: An is, cui votum commutatum fuit, possit redire ad prius votum, etiamsi commutatio facta fuerit in melius? Negat Filliucius cap. 10. numer. 288. quia commutatio in melius habet vim voti, & votum propria auctoritate non potest commutari in minus. Sed ego affirmo cum Sanchez de matr. to. 2. li. 8. disp. 9. n. 21. quia commutatio fit in favorem vovens, & sic potest illi renunciare; intelligitur enim facta sub conditione, si vovens nolit votum implere. Hinc infert Lessius lib. 2. cap. 40. dub. 11. num. 47. quod si pluries facta sit commutatio, potest vovens eligere quam maluerit. (Et postquam elegerit unam, & renunciavit alii, potest iterum ad prius votum, vel aliam commutationem redire, ut probabiliter docuit Villalobos, to. 1. tr. 27. claus. 9. n. 34. contra Trullench in Bull. lib. 1. §. 7. cap. 3. dub. 14. nu. 10. part. 3. in Add. secund. ref. 18.) Limita tamen nisi vovens acceptasset, aut contulisset commutationem in melius honum ad maiorem Dei cultum, tunc commutatio facta esset in Dei favorem. Si autem dubium esset, an commutatio in melius facta esset in Dei favorem, aut commutatio facta esset in aequale, adhuc redire posset ad prius votum. Ad argumentum Filliucii responderetur, mutationem non habere vim voti independentem à priori, sed cum dependentia, & sub

Et alia praescribit, quae in litteris praescribuntur.

Is, cui votum commutatum est, etiam in melius, potest sponte ad prius votum redire.

Etiam si pluries facta fuerit commutatio. Et facta fuerit electio unius materiae. Non tamen in Dei favorem.

Zzzzz 2 condi

conditione, nisi vovens ad prius votum, vel aliam commutationem redire velit, *part. 2. tract. 16. ref. 6. & part. 3. tr. 5. ref. 25. §. Sexto.*

*An in dispen-
sando vota
requiratur
causa vera?*

48. Petes tertio: An dispensatio in voto ab eo, qui existimat adesse causam, cum revera non adsit, sit valida? Affirmativè respondeo cum Lessio *dub. 17. numero 119. contra Paulum tom. 3. tract. 15. disput. 2. punct. 9. numero 4.* quia sic exigit recta Ecclesiæ administratio. Vide etiam *V. Dispensatio, part. 6. tract. 7. ref. 23.* Et hæc autem sufficiens causa dispensandi, si votum non ex plena deliberatione, sed ex levitate, aut vehementi passione emissum sit: sicut etiam si fuerit metu extortum; etiam si non sit exequendo difficile: nam obstaculum executionis requiritur pro dispensandis votis plenè voluntariis, & ita docet Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 8. disp. 20 n. 12.* contra Valentiam *tom. 3. disp. 7. q. 6. punct. 7 part. 6. tract. 7. resol. 24.*

*Qui vovit
non ludere
potest dispen-
sari ab ha-
bente potesta-
tem dispen-
sandi.*

49. Petes quarto: An qui habet potestatem dispensandi in votis, possit dispensare cum habente votum non ludendi? Lopez *part. 2. cap. 35. quest. 7.* observat Pium V. consultum noluisse super tali casu dispensare, quia nulla videtur causa dispensandi: Sed ego affirmativè sententiæ adhareo, quia cum possit in aliis votis dispensare, poterit etiam in hoc. Requiritur quidem justa causa; qualis videtur subtractio occasionis peccandi mortaliter in eo, qui assuetus est mortaliter peccare ludendo contra votum. Magna tamen hac in re opus est prudentia, ut colligi potest ex facto Pii V. & ita hæc sententiam docet Bonacina *de restit. disp. 2. q. 3. punct. 2. nu. 20.* Nota, quod huiusmodi votum, vel iuramentum non potest dispensari hac sola ratione, quia vovens, vel jurans magnum desiderium, & tentationem patitur ludendi; quia ista non est causa justa ut dispensentur, & sine justa causa iuramentum justum, vel votum de re gravi dispensari non potest; & ita docet Faustus *in specul. Confes. disp. 31. quest. 16. num. 2.* Qui tamen addit, quod tale votum, vel iuramentum potest in rem meliorem, vel æquè bo-

*Et commu-
tari eius vo-
tur.*

nam, ac Deo gratam per Episcopum, si-ve per alium habentem ex privilegio auctoritatem commutandi, commutari, licet malicia illiciti ludi per hoc non tollatur, *p. 8 t. 9. ref. 55.*

50. Petes quinto: An qui vovit non ludere sub pœna, ut non possit dispensari nisi à Summo Pontif. possit adhuc ab Episcopo absolvi? Resp. affirmativè cum Trullench *in Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 11. dub. 5. num. 2.* quia huiusmodi votum non est reservandis Pontifici, & sic non aufertur Jurisdictionem Episcopis, & sic videtur esse de re impossibili, *part. 7 t. 9. ref. 59.*

51. Conjuges ex communi consensu votum Religionis emittentes post contractum matrimonium secundum Tenedam *tom. 2. l. 4. tract. 1. contr. 12. nu. 109.* non peccant mortaliter prima vice consummando: nam possunt matrimonio consummato votum implere transeundo ad Religionem, sicut antea: sed mihi placet sententia Coninch *de Sacram. disp. 34. dub. 7. num. 87.* cum distinctione loquentis: si unusquisque voveat Religionem dependentem ab ingressu alterius, non peccant matrimonium consummando, quia nemo obligatus fuit ingredi Religionem, nisi alio ingrediente. Si uterque nolit ingredi, uterque liber est ab obligatione, defectu conditionis. At si unusquisque voveat Religionem; non quidem dependentem ab alterius ingressu, sed dependentem ab ejus voto, eo quod promiserit ingredi Religionem; si alius similem præstiterit promissionem, promissione ab utroque facta quilibet tenetur Religionem ingredi, licet alius non ingrediatur: quia apposita fuit conditio: & in hoc casu uterque peccat mortaliter matrimonium consummando: Nam exponitur evidenti periculo votum non exequendi: vel quia alter nolens Religionem ingredi cogit alium ad cohabitationem: vel quia ex copula habita redduntur impotentes ad ingressum, si forte filius concipiatur. At si consummato matrimonio, Religionem ingredi ex mutuo consensu voveant, nemo tenetur ingredi Religionem, alio non ingrediente.

te, nisi uxor senex sit, & de incontinentiæ periculo non suspecta: quo casu solum peccat ille, per quem stat non impletio voti, alius impotentia excusatur. At si nolens ingredi moriatur, vel occasionem divortii dederit, alter obligatur ingredi, si Religioni aptus sit. Quamdiu non ingrediuntur, copulæ vacare possunt, nisi periculum sit concipiendi, quo impediatur Religionis ingressus ita Coninch. Insuper qui castitatem vouit, diuortio legitime facto, potest secundum Sanchez conjugii adulteræ reconciliari, & illi debitum reddere: eo quod votum fuerit non de non reddendo, sed de non petendo. Sed hæc sententia mihi non placet. Vide Coninch, *disp. 34. dub. 9. n. 50. p. 9 tract. 7. res. 2.*

Vota omnia in solemnitate professione Religiosi commutantur in vota essentialia.

42. Nota hic in fine hujus materiæ, omnia vota commutari, & extingui per votum solemne Religionis, ut dictum est V. Professio n. 17.

V S V R A.

Usura quid?

1. **U**Sura est lucrum rei pecunia æstimabilis, principaliter proueniens ex mutuo. Triplex est: mentalis, exterior explicita, & exterior palliata. Prima contingit, cum quis dat mutuum animo recipiendi lucrum, sed hunc animum non manifestat exterius. Secunda, cum manifestat per pactum expressum. Tertia, cum manifestat per pactum implicitum seu palliatum. Igitur ad usuram semper requiritur mutuum, quod tamen aliquando palliatur sub nomine venditionis, emptionis, solutionis, &c. Quando ergo contractus sit usurarius, Vide V. Contractus, V. Debitor, V. Emere, V. Vendere, V. Cambium.

Et quale peccatum sit? A peccato mortali usu re excusat paruitas materis.

2. Est peccatum mortale; & secundum Leonem p. 1. res. 7. n. 37. non admittit paruitatem materiæ; nam quidquid fori accedit usura est; dictio enim quidquid, etiã minutissima comprehendit. Sed tu cogita, nam alii DD. hanc questionem non tangunt. Et mihi non videretur usura in quavis materiâ idem habere iudicium,

ut hæresis, magia, &c. Et si in simonia datur paruitas materiæ, cur non etiam in usura? p. 5. tr. 5. res. 39

3. Videtur etiam excusare bona fides, *Et bonam fidem.* qua quis mutuum daret, existimans posse aliquod lucrum accipere, cum, alioqui non dedisset, sed contractum lucratorium legitimum celebrasset. Vide V. Mutuum.

4. Petere mutuum expressè sub usuris animo inducendi usurarium ad peccandum, est peccatum scandalum. At sine hoc animo mutuum petens ab usurario parato, non peccat: idque probabiliter, etiam si expressè petat sub usuris. Vide V. Scandalum, n. 8. & 18.

5. Usuras solvere non est peccatum. Vide V. Peccato cooperari, n. 16.

6. Usura, secundum Sã, est crimen mortali fori, & pertinet ad utrumque iudicem Ecclesiasticum, & laicum: siue quæstio sit de facto, ut an contractus celebratus sit, vel ne; siue de jure, ut an contractus celebratus sit usurarius, vel ne. Sed meritò docuit Bonacina de contr. q. 3. punct. ult. num. 2. quod, quando quæstio est de jure, ad solum Ecclesiasticum pertinet cognoscere, & punire, *part. 1. tract. 2. res. 78.*

7. Principes sæculares ex iusta causa possunt dare Judæis positivam licentiã, exercendi usuras absque Papæ auctoritate, ita cum Navarr. & aliis Vvadingus, *tract. de contr. disp. 6. dub. 13. num. 1.* nam permittere usuras non est intrinsecè malum: alias nec Papa in suo statu posset eas permittere, nec aliis dare facultatem permittendi: ergo solum obstat prohibitio Ecclesiæ, vel quod sit contra Canones, qui secundum Campensem non obligant Principes supremos, cum magno Reipublicæ incommodo, ut si Reges plurimum indigerent mutuis, possent permittere usuras, sicut & meretrices ad conservandam castitatem matronarum, & Virginitatis; sed opposita sententia est communior. Vide Card. de Lugo de Iust. tom. 2. disp. 25. sect. 11. n. 214.

8. Crimen usurarium secundum Covarruviã, lib. 3. Var. cap. 3. merè seculare est, sicut homicidium, furtum, &c. & ita videtur

videntur sentire plures apud Vvadin-
gum *tract. de contr. disp. 6. dub. 14. §. 1.* qui
concludit quod quando non agitur de
pœnis Ecclesiasticis incurrendis, judi-
cem Laicum, hic se interponere posse,
quando verò controversia est de sepul-
tura Ecclesiastica, & similibus spectan-
tibus ad Ecclesiam, judicem Laicum nõ
se debere interponere: sed hæc opinio
est rursus rejicienda, & contrariatur im-
munitati Ecclesiasticæ. Et ego puto esse
crimen mixti fori, quãdo agitur de que-
rione juris, pertinere ad solum judicem
Ecclesiasticum, hoc est quando agitur
de jure obscuro non de jure claro, quod
videlicet aperte fuerit contractus, qui ut
usurarius damnatur. Ita Fragofo, *de Re-
publica Christian. tom. 1. lib. 2. disp. 4. §. 22.*
& alii. Sed ego de hoc alibi. *Par. 9. tract.
9. ref. 15.*

VSVS, CONSVETVDO.

Vfus.

† Circa consuetudinem multa sunt
V. Consuetudo. Nunc verò, quo-
niam Auctor in sexta parte, quæ serò
ad manus pervenit, integrum de ea tra-
ctatum instituit, hoc loco illum subtexi-
mus †.

Abrogat lo-
gem.

Quoad utrũ-
que forum.

Et quod al-
terutrum.

1. Primò ergo quoad Effectus consue-
tutinis, sciendum est, per eam abrogari
legem *cap. fin. de consuet.* si tamen habeat
conditiones, de quibus infra num. 8 &
potest abrogare legem, tam quoad cul-
pam & pœnam simul, quam quoad alte-
rutrum, nam de facto multæ leges olim
obligantes ad utrumque, hodie obli-
gant ad solam culpam; vel solam pœ-
nam. Olim namque filii Clericorum in
pœnam paternæ incontinentiæ nasce-
bantur servi, ex *c. cum multis dist. 15.*
quæ tamen pœna hodie per dissuetudi-
nem exolevit, manente obligatione ad
culpam, & fortasse multæ leges civiles
exactionem imponentes, vel prohiben-
tes venati, & similes, initio directivæ,
usu deinde evadunt merè pœnales. Si ta-
men pœna supponit intrinsicè culpam,
ut sunt censurae, tunc usus non potest ab-

rogare culpam, remanente solum pœna.
Et hæc omnia docet Vvigers, & alii a-
pud ipsum in *p. 2. q. 97. art. 3. à n. 35 p. 6.*
tr. 5. resol. 19. & 20.

2. Sed quid, si lex prohibeat contra-
riam consuetudinem? Suarez, *lib. 7. cap. 7* *Sed quid, si*
lex prohibeat
contrariam
consuetudi-
nem?
num. 2. distinguit: aut lex prohibet
consuetudinem introduci, aut illam
improbat, si primum, abrogari posse
consuetudinem, si secundum, non ita,
quia consuetudo prohibita potest esse
rationabilis, improbata non potest. Et
pro hac sententia facit etiam Vvigers *ubi*
supra num. 43. qui num. 12. addit, quod
consuetudo non potest abrogare legem
improbantem consuetudinem, quam-
diu maneat eadem circumstantiæ, in
quibus nimirum talis consuetudo decla-
ratur esse corruptela. Si autem murentur
circumstantiæ, lecus esse; quia non sem-
per consuetudo improbat, quod sit
contraria juri naturali, aut divino; sed
aliquando etiam propter notabilem ali-
quam indecentiam, pericula, vel incom-
moda communitatis, quibus proinde
cessantibus, consuetudo desinit esse im-
probata, sitque rationalis. Adde quod
Palauus *tract. 3. disput. 3. punct. 4. §. 2. num. 7*
consuetudinem inquit semper ob id re-
probatur, ac proinde eandem esse ratio-
nem de lege prohibente, ac de probante
consuetudinem, *part. 6. tract. 5. resolut. 21*
Adverte hic, quod Suarez existimat cõ-
tra Sanchez *tom. 2. lib. 7. disput. 4. num. 13*
per verba illa solita in lege apponi, *non*
obstante contraria consuetudine, revocari
solum consuetudinem præteritam, non
etiam & futuram: quia talis improbatio
est odiosa, & idè restringenda; cum
præsertim consuetudo futura clariõri-
bus verbis soleat improbari. Adde, quod
consuetudo futura non est contraria,
quia nondum est. Quod etiam tenet Vil-
lalobos *tom. 1. tractat. 2. diff. 39. numer. 8.*
observans, quod si lex aliquam consue-
tudinem reprobaret tanquam iniquam,
tunc etiam de futura interpretanda fo-
ret, quia est eadem ratio de utraque, *p. 6*
tr. 5. ref. 23

3. Sciendũ secundò, consuetudinẽ ha-
bere etiam vim interpretãdi legẽ, ut do-
suetudo in-
cet

interpretatur
legem.

cer Montefinus in p. 2 tom. 2. disp. 23. quest. 73. num. 226. & Sacra Rota in una Romana pensionis, die 14. Februar. 1583. non solum, quatenus ex consuetudine servandi legem colligitur verus, & germanus sensus legislatoris, juxta quod dicunt Doctores, legem interpretandam esse secundum consuetudinem loci, etiamsi oporteat verba minus proprie exponere. (Vide Gloss in c. nonnulli, de rescript.) Sed etiam quatenus esse potest causa introducendi, & stabiliendi aliquem sensum legis, qui forsitan cum prima mente legislatoris minus congruat. Unde, licet aliquando ex legis verbis & materia dubium sit, utrum obliget sub mortali, quæ proinde obligare non deberet, secundum benigniorem interpretationem: si tamen constat, eam usu receptam esse sub obligatione mortali, sic obligare censenda est Sylvester verb. preceptum num. 2. par. 6. tr. 5. resol. 24.

Sed particu-
laris preval-
let generali.

4. Secundum tertio, concurrente consuetudine generali, totius Episcopatus, v. g. cum particulari unius loci, hanc prevalere, & ad illam recurri in subsidium, ista deficiente, cap. super eo, de con. Paris. cons. 25. numer. 42. lib. 4. & Sacra Rota in una Calaritana decimarum die 19. Martii, 1610. & alias pluries apud Guerilios Venetos decis. 169. numer. 9. Item consuetudinem non extendi de loco ad locum, aut de persona ad personam, lib. 3. §. si quis hoc interdico, & ibi Bart. de init. actuque priv. ex l. ius singulare, & l. quod vero, contra ff. de leg. ubi consuetudo in specie probari debet. Gravera cons. 96. num. 4. & Rota in una Burgenfi de Cudeio die 3. Junii 1599. coram Mantica decis. 284. num. 6. Et quamquam Salas de leg. disp. 19. sect. 14. numer. 10. quoad interpretandam aliquam legem, vel judicandum in causa, deficiente statuto, dicat, consuetudinem rationabilem extendi posse de una civitate in aliam, juxta cap. cum eo, de cons. & cap. cum olim, de consuetud. part. 6. tractat. 5. resol. 31. Id tamen intelligendum est de convenientia, & æquitate, non de obligatione. Nam sicuti lex unius Civitatis non obligat alias, ita est de consuetudine.

Et non exten-
ditur de loco
ad locum,
aut de perso-
na ad perso-
nam.

Quod ad id verum est, ut consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obliget alias, ut notat Panorm. ad cap. fin. de fer. In cap. verò super eo, de cognit. spir. ubi præcipitur Episcopo inquirere consensum Ecclesie Metropolitanæ, vel aliarum circumjacentium, supponitur abesse consuetudo in tota provincia; quæ tamen in eo Episcopatu non fuerit nota; quia forsitan a multis annis non acciderat. casus Vvigers diff. 4. n. 30 p. 7. tr. 5. res. 17

5. De consuetudine autem in foro interno, ait Granado in part. 2. contror. 7. tract. 3. part. 2. disput. 16. sect. 1. numer. 12. credi posse testimonio unius Doctoris, donec contrarium clarè probetur. Nam unius Doctoris auctoritas facit opinionem probabilem; quamdiu oppositum aperte non constat. At in foro externo auctoritas unius Doctoris probat solum præsumptivè, non conclusivè, ut decidit Rota in una Romana Theaur. die 3. Julii 1606. apud Durandum decis. 137. num. 27 part. 6. tractat. 8. resol. 28.

Sed an ex-
dendum sit
Doctori te-
stanti adesse
consuetudo-
nem?

6. Secundo quoad personas subjectas consuetudini, dicendum est, eam instar legis obligare solum subditos, in territorio, in quo introducta est. Unde, si est universalis totius Ecclesie, obligat omnes Christianos, si unius Regni, aut Episcopatus, illius Regni & Episcopatus incolas obligabit, &c. An consuetudo obliget Principem, vel Senatuum suæ præmum, an forenses, vel cives extra territorium, &c. eodem modo philosophandum, ac de lege humana, de qua nonnulla à nobis V. Lex. dicta sunt. Sic Suarez lib. 7. cap. 16. num. 8. part. 6. tract. 5. resol. 17.

Consuetudo
obligat sub-
ditos

7. Petes: An consuetudo laicorum obliget Clericos? V. Consuetudo, numer. 6. negativè respondimus. At Sylvius in part. 3. quest. 97. art. 2. concl. 10. & Vvigers ibidem artic. 3. num. 31. dicunt, quod si materia consuetudinis sit mixta, pertinens ad politiam tam civilem, quam Ecclesiasticam, & ab utrisque servetur, obligat etiam Clericos, vigore consensus superioris Ecclesiastici. Et

Et

Et si materia sit spiritualis, ut jejunium, observatio alicujus festi, & similia: tunc majori eos ratione obligare; quatenus tota ejus vis dependet à consensu superioris Ecclesiastici, qui generalem in laicos & Ecclesiasticos potestatem habet, non tanquam in tales & tales, sed tanquam in Christianos, *part. 6. tract. 5. res. 16.*

Consuetudo
debet esse ra-
tionabilis.

8. Tertio, quoad requisita. Consuetudo non est valida, nisi primo sit rationabilis. Quænam autem sit rationabilis. Abbas in *cap. fin. de consuetud.* relinquendum inquit arbitrio judicis, considerantis num ejus finis sit bonus, vel malus. Gerſon. Navarr. & alii dicunt, omnem consuetudinem, quæ juri divino, aut naturali non adverſetur, esse rationabilem. Tandem, non propterea consuetudo dici debet irrationabilis, quia evertit legem aliquam positivam: si aliàs seclusa lege, quam evertit, nullam contra legem naturalem, aut rationis æquitatem, deformitatem contineat: alioqui enim omnis consuetudo legem evertens esset irrationabilis. Unde non est necesse (quod ait Bartol. in *l. de quibus num. 11*) ut in introducenda consuetudine concurrat principium rationabile; non enim attenditur principium consuetudinis, quod quamvis sit irrationabile, & actus primi consuetudinem introducentes, iniqui; consuetudo tamen legitime per illos actus præscripta, & qua esse potest, ut Cajetanus in *1. 2. quæst. 97. art. 13.* & DD. communiter, cum præsertim principium in rebus vetustis ignorari plerumque oporteat, *l. si arbiter, 28. ff. de prob.* Non est autem necesse, quod primi actus consuetudinem legi positivæ adverſam introducentes, semper mali sint, ut docuit Suarez *cap. 12.* nam fieri possunt in illis circumstantiis, in quibus alioquin Princeps legem obligare non vellet, si ita populus consultius judicaret. Et sic docet D. Thomas *l. 1. qd. 2.* & Doctores communiter. Vide Rotam in *una Hispanen. voti, die 28. Aprilis 1597.* apud posthumas Farinac. *tom. 1. decis. 28. num. 1.* In dubio autem, num consuetudo sit rationabilis necne, in favorem ipsius

judicari debet, ut tradit Suarez *cap. 6. n. 15.* Et posteri servantes consuetudinem, excusantur à culpa; quia præsumere debent in favorem ipsius, nec de ejus justitia investigare tenentur. Palaus *tom. 1. rr. 3. disp. 3. punct. 2. §. 1. num. 5.* Verum, si consuetudo à lege reprobata sit, tunc in dubio de ejus rationabilitate, iudicandum est in favorem legis, quia reprobatio est certa, & propterea non debet vinci ab honestate dubia. Ita etiam Palaus, & alii, *c. 3. de eo, qui mittitur in possessionem ibi si laudabilem esse constituit p. 6. rr. 5. res. 1. §. 9. à §. Notandum.*

9 In specie verò, non esset rationabilis consuetudo firmandi testamentum (Corollaria.) testibus paucioribus, quam septem, quam ideò validam esse, tradit Bartol. in *l. omnium, C. de testament.* nam hoc induci potest per statutum (*idem in §. testamentum quæst. 25. num. 23.*) cui æquiparatur consuetudo, *l. omnis populi ibi, legibus, vel moribus.* Et regulare est, quod quoad actus solemnitatem consuetudo regionis inspicitur, *l. 2. in fin. ff. de ventr. in spic.* Præterquam, quod talis consuetudo non est omnino contra ius; quia de iure Canonico testamentum coram duobus testibus, & Parocho, sustinetur, *cap. relatum, cap. cum esset de testament.* & DD. dicunt, præsentiam Parocho suppleri per alios duos testes. Quæ omnia firmavit Rota in *una Leodien. domini die 4. Martii 1619.* coram Cavalerio *decis. 497. in num. 1. part. 6. tract. 5. resol. 30.* Nec similiter irrationabilis, & invalida esset consuetudo, introducens præcedentiam abhorrentem à depositione iuris communis, ut determinavit Rota in *una Pampilonen. præmientiarum die 29. Octobr. 1593* coram Mantica *decis. 44. n. 2.* & aliàs multoties, quod tamen procedit in aliquo casu particulari; nam consuetudo, quæ absolute, & in omnibus casibus digniori minus dignum præferret, esset irrationabilis, ut ait Rota in *una Segunt. preced. 23. Junii 1609.* Unde licet de iure Archidiaconus sit maior Archipresbytero *cap. ad hac de offic. Archid. c. cap. 2. de offic. Archipresb.* consuetudo tamen Ecclesiarum, præferendi Archidia-

diacono Archipresbyterum, vel aliã dignitatem, potest esse rationabilis propter diversas causas, vel officia singulis dignitatibus attributa. Tuschus *lit. A concl. 482. no. 2. p. 6. tr. 5. res. 29.*

Introducta à majori parte.

10. Irrationabilis verò est omnis consuetudo contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam; tum quia illa, si non est à iure divino, est illi multum conformis, & sic contraria consuetudo irrationabilis: tum quia omnis talis consuetudo damnatur, & reprobatur à sacris Canonibus. Vide verbo *Consuetudo, num. 2. & V. Immunitas Ecclesiarum, n. 16.*

Saltem secundum qualitatem.

11. Deinde, consuetudo, ut sit legitima, debet esse introducta à maiori parte communitatis, ut tradit Villalobos *tom. 1. tractat. 2. diff. 38. numer. 4.* ubi advertit, communitatem Clericorum sufficere ad introducendam consuetudinem contra ius Canonicum: imò etiam populum laicum absque Clericis introducere posse consuetudinem circa legem Ecclesiasticam ieiunii, ver. gr. vel festi servandi; quia id non efficitur absque consensu Prælati Ecclesiastici. Ad revocandam autem legem sufficit minor pars seniorum prudentiorum, ac præcipuorum civium, si Princeps conveat, ut infra dicemus: quia hi, licet sint minor pars quoad numerum, sunt tamen maior quoad qualitatem. Montefinus *in part. 2. tom. 2. disputat. 23. quæst. 13. num. 2. 22. part. 6. tractat. 5. res. 14.* Ob contrariam rationem, pueri, ebrii, amentes, & alii huiusmodi, non sunt habiles ad præstandum consensum in consuetudinem, ita quòd maior pars, istis computatis, sufficiat. Mulieres verò possunt ipsæ quoque consuetudinem introducere obligantem ipsas: ut si in aliquo loco esset consuetudo, quòd mulieres audirent Sacrum in Sabbato, vel ieiunarent sexta feria, &c. Montefinus *ibid. numer. 220. Ibid. resolut. 15.* Id quod Villalobos ex Bartolo & Suarez affirmat de Monasterio Monialium, quas nos *V. Horæ Canonica* diximus suis habitibus ad introducendam consuetudinem obligantem ad Horas Canonicas

Etiã à mulieribus pro seipsis.

Summa Diana.

extra Chorum. Vide ibi, *num. 11. Ibid. res. 14.*

12. Terriò, consuetudo debet esse legitima & sufficienter præscripta, etiam pro foro conscientie: ait novissimè Bassius *in Flor. Theol. præf. v. Consuetudo, num. 16.* & recitanter diximus *V. Consuetudo, numer. 1. part. 6. tractat. 5. resolut. 5.* Præscripta verò sufficienter censetur contra ius civile per decennium, quòd in iure civili est longum tempus, *to. 1. C. de præscript. & longum tempus requiri ad inducendam consuetudinem, habetur ex lib. 1. C. quæ sit longa consuetudo. l. 1. sed ea quæ ff. de leg. & ita tenet Tannerus tom. 2. disput. 5. quæst. 7. dub. 1. num. 8. (part. 6. tract. 5. resolut. 2.)* ubi contra Suarez tenet, quòd si Princeps sit absens, consuetudo non præscribitur, nisi per vicennium: quæ opinio probari potest; quia longum tempus inter absentes est vicennium, *l. ult. C. de præscript. long. temp.* Sed ego sentio cum Suarez, quem sequitur Vigiers, & testatur de communi *conclus. 3. num. 26.* etiam inter absentes sufficere decennium: quia ad legis inductionem expedit communi bono: quòd rationabiles consuetudines, sufficienti usu probatae, robur obtineant. Et, cum robur habeant ex potestate legislatoris per ius commune applicata, hic non censetur involuntarius, & consequenter præiudicium pati, ut in aliarum rerum præscriptionibus contingit *part. 6. tractat. 5. resolut. 2.* Contra autem ius Canonicum, probabilis est opinio Granadi, quòd sufficiat etiam decennium, ut diximus *V. Consuetudo num. 1.* Sed probabilior nunc videtur sententia Suarez, & Tanneti *ubi supra*, quàm canonizavit Rota *in una Gerunden. administrationi 13. Maii 1630.* apud Guercillos Venetos *decis. 375. numer. 10.* requiri nimirum spatium quadraginta annorum, ut probat ex *Aut. quas actiones, C. de sacrosan. Eccles. part. 6. tr. 5. resolut. 2. §. Sed quidquid ego.* Unde consuetudo, quòd Archipresbyter præcedat Archidiaconum: vel similis, cum sit contra ius Canonicum, si non sit præscripta per quadraginta annos, non revelat,

Item debet esse præscripta. (In civilibus per decennium.)

Etiã inter absentes.

In Ecclesiasticis per annos quadraginta.)

Aaaaa

ur

ut docet Barbofa de *Canon. cap. 5. n. 40.*
contra Beloramium *decif. 124. n. 4. ibid.*
refol. 29

Per actus vo-
luntarios.

13. Verùm nota primò, ad ftabilien-
dam confuetudinem actus præfcriben-
tes debere effe voluntarios: nam actus
ex errore, ignorantia, aut metu procedentes,
etiam per longum tempus,
non fufficiunt. Rota in *una Giennen.*
portionis, die 13. Novemb. 1613. coram
Burato *part. 1. decif. 19. numer. 11.* & Gra-
nado in *part. 2. contr. 7. tractat. 3. part. 2.*
diffut. 16. feß. 2. num. 14. affert duo exem-
plâ. Primum: Si populus induxerit con-
fuetudinem celebrandi feftum talis San-
cti in *quo oppido*, putans in eo corpus
illius effe feptum, confitito deinde
hanc effe deceptionem ceffat confuetu-
dinis obligatio. Secundum: Si propte-
reâ confuetudo aliqua inducta effet,
quia credebatur tale, vel tale opus non
effe à jure prohibitum; eo ipfo quòd
conftaret effe prohibitum, non obliga-
ret, *confuetudo, part. 2. tractat. 5. refolutio-
ne 9.*

Elicitos cum
intentione ob-
ligandi, ut
obliget.

14. Nota fecundò, ad inducendam
confuetudinem obligatoriam opus effe,
quòd primi actus præfcribentes fiant
cum intentione inducendi obligatio-
nem; nam fi fiant ob devotionem, ver-
gr. non oriatur obligatio, ficut fi quis
folet ex liberalitate & urbanitate ali-
quod donum largiri, etiam per longum
tempus alieni, hæc urbanitas non
transit in obligationem, ut ait Menoch.
de arbitr. lib. 2. cent. 5. cafu 304. numer.
4. Hinc eff, quòd confuetudines fa-
lutandi Deiparam ad fignum campæ,
jejunandi in vigiliis Sanctorum ex-
tra præceptam, fumendi aquam Iuftra-
lem in Ecclefiâ ingreffu, cinerem be-
nedictum Feria IV. cinerum, ramum
in Dominica Palmarum, & fimiles,
quas plena manu congerit Bellarmin.
lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 18. non obliga-
nt. Et fic decidit Rota in *una Giennen.*
supr. cit. part. 6. tract. 5. refolut. 10.
Quomodo autem conftare potef, con-
fuetudinem inductam effe animo in-
ducendi obligationem. Respondet Sua-
rea *cap. 15. num. 13.* fi confuetudo fit de

re gravi, & communiter fervetur: fi vi-
ri timorati de contraventoribus male
fentiant, & populus communiter scan-
dalizetur: fi Prælati & Superiores eos
puniant: & fi materia confuetudinis
ejusque obligatio multum conferat
Reipublicæ. Quælibet enim ex his re-
gulis feorfim fumpta, fufficit ad tale
judicium faciendum, *part. 6. tractat. 5.*
refolut. 11. In dubio autem, num eo ani-
mo inducta fuerit, cæteris paribus,
non eff habenda pro obligatoria, quia
in dubiis femper præfuitur pro liber-
tate. Vvigers *numer. 29.* & alii. *Ibid. re-
folut. 12.*

15. Nota tertio, ad quamlibet con- *Et frequen-*
fuetudinem præfcribendam requiri fre- *tes.*
quentiam actuum: circa quam ait Du-
vallius *de leg. quæftion. 7. articul. 2. & 3.*
in caufis criminalibus duos actus 25.
quæftion. ult. can. final. in civilibus qua-
tuor, fufficere, *extra de cauf. poffeff. cum*
Ecclefiâ: immò etiam in civilibus fuf-
ficere duos judicarios & notorios,
ut ait Emmanuel V. *Confuetudo*: &
ex Sylveftro V. *Confuetudo numer. 4.* fuf-
ficere etiam unum, fi effectum habeat
dijuturnum; & fic contra jus Principis
de pontibus non conftituendis, u-
nam pontis publici ædificationem ab-
que confenfu Principis præfcribere, fi
diu permaneat: ubi verò materia con-
fuetudinis non eff de rariffimè con-
tingentibus, duos actus per longum
tempus, puta decennium, diftantes,
non concurrere ad confuetudinem in-
troducendam. Lefius *lib. 2. cap. 6. dub.*
24. numer. 10. ut dicatur effe confuetu-
do contraria, ait fufficere, quòd bis
vel ter contra actum fit, Principe
fciente & difsimulante. At Lorca in
part. 2. tom. 2. difputat. 29. memb. 1. putat,
id procedere ftante Principis confenfu,
qui folus legem ftatuere potef: vel et-
iam fi duo, vel tres actus fiant à majore
parte populi fimul, ad refiftendum le-
gi noviter Jaræ: ad inducendam verò
novam legem, aut veterem antiquan-
dam; nec tres, vel plures fufficere; nam
tres actiones non poffunt efficere, ut
quod fit, de communi populi confenfu
factum.

Non tamen
judiciales.

factum censeatur. Ego verò cum Pontio lib. 6. cap. 6. numer. 1. existimo, id relinquendum esse arbitrio judicis (part. 6. tractat. 5. resolut. 7.) Non tamen esse necessarium, ut concurrant aliqui actus judiciales, ita ut decreto & sententia judicis in favorem consuetudinis pronuntiatum fuerit, nam rerum judicatarum auctoritas consuetudinem non inducit, sed probat: unde lib. 38. de leg. consuetudo à rerum judicatarum auctoritate secernitur per particulam aut, & Principis popularis consensus, qui est vera consuetudinis causa, æquè extrajudicialibus, ac judicialibus actibus declaratur. Ita cum aliis multis Præpositus in part. 2. question. 97. dub. 1. numer. 8. contra Sylvestrum v. consuetudo question. 4. part. 6. tractat. 5. resolut. 8. Cæterum, non usus non potest introducere consuetudinem vim legis habentem: si autem involvat contrarium usum, potest legem abrogare, ut si lex præceptum statuat affirmativum, & non usus ejus prævaleat, qui quidam usus est. Debet autem usus legis cessare, occurrente occasione & materia legis: nam non usus non potest prævalere contra legem statuentem, quod hermaphroditus, ver. gr. deputer sexui prævalenti; quia materia hujus legis raro contingit. Lorca in part. 2. tom. 2. disp. 29. memb. 3. Ibid. res. 18. Denique consuetudo per supradictum tempus non præscribitur, nisi continetur: si enim mille actus stent pro consuetudine, & probetur iniciens contra illam, satis est ad illam infringendam. Rota in una Viterbien. decursus aquar. 15. Martii 1604 & docet Balleus num. 11. Ibid. resolut. 4.

Quid de non
usu?

Et quid si
consuetudo
interponitur?

Ad inducendam
consuetudinem non
est opus consensu
Principis.

16. Nota quartò, secundum Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 4. num. 11. ad inducendam consuetudinem non requiritur consensus Principis tacitum, vel expressum: sed sufficere consensum capituli: ubi conceditur, legem consuetudine statui posse & abrogari. Idque procedere etiam contra Summum Pontificem. Lorca verò ubi supra num. 2. consensum utriusque Principis

requirit cum aliis multis; nam actus Principis occulti non possunt consuetudinem introducere: Et requirit scientiam Principis supremi; nam rectorum & magistratum licentia non sufficit, nisi circa ea, quæ ipsorum dispensationi commissa sunt. Sæpè tamen istorum consensus arguere consensus supremi Principis, sine cujus beneplacito tolerare quod agitur, præsumi aliquando non debent. Et hanc sententiam quo ad jus canonicum omnino tenendam existimo, quam decidit Rota in una Treveren. Abbatia S. Maximi, die 24. Januarii. 1625 atque: requirit expressum Papæ consensus, quia Summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediate à Deo; & idè non populi, sed Papæ permittentis auctoritas consuetudinem introducit. Abbas in cap. final. numer. 8. in fin. de consuetud. Adde, quòd jus canonicum, cum à potestate spiritali institutum sit, in laicos cadere minime potest. Si ergo Papa hanc consuetudinem introducit, requiritur ejus scientia absque errore, & animus inducendi consuetudinem, lib. 1. C. qua sit longa consuetudo, & consequenter expressus consensus: nec enim sufficit tolerantia, ut dictum est. v. Consuetudo numer. 4. Et quamvis Lorca ad utranque consuetudinem sufficere dicat consensus Principis tacitum; nam hic est verus, & voluntarius consensus: ego tamen ob reverentiam Rotæ debitam, ab ejus sententia non discedo, part. 6. tract. 5. resolut. 13. Multò autem potiori jure irrita erit consuetudo, eni Princeps resistit. Ibidem §. Notandum, & tractat. 6. resolut. 3. ad id. Quia tamen propter pacem reipublicæ, & ad vitanda majora incommoda, oportet quandoque cedere multitudini; consuetudinem etiam contra legem injustè introducèti: etiamsi Princeps exactus tandem, tacitè vel expressè consentiat, consuetudo erit legitima. §. Notandum citat. Sicut etiamsi Princeps ob desidiàm vel ineptiam injustè, vel absque causa in consuetudinem contra legem consentiat; dummodo soli legi

Est autem
opus consensu
su Papa.

Aaaaaa 2 legi

legi positivæ contraria sit. Lorca ubi supra resolut. 13. cit. in fine.

Et si adest consensus Principis, non requiritur decennium.

Consuetudo derogatur per legem contrariam.

At particularis non revocatur per legem generalem nisi ad sit clausula derogatoria.

Etiamsi nondum prescripta sit, ait Suarez.

17. Nota denique, secundum Vvigers n. 28. stante Principis conniventia, in lege abroganda non requiritur decennium, sed sufficere tempus brevius; non tamen generaliter determinabile, sed determinandum juxta diuersas coniecturas, quæ quandoque frequentius, quandoque rarius contingentes, in breviori, aut longiori tempore diuersas consuetudines personaliter approbatas esse significant, prædentum arbitrio, part. 6. tract. 5. resolutione 6.

18. Quarto, quoad abrogationem consuetudinis, lex abrogare potest consuetudinem, cap. 1. de const. & cap. cum consuetudine, de consuet. Et Episcopus sicut suam legem tollere, ita & propriam suæ diœcesis consuetudinem abrogare potest. Granado in part. 2. controu. 7. part. 2. disput. 16. sect. 3. numer. 18. part. 6. tract. 5. resolut. 25. Numquam tamen abrogari censenda est, nisi lex è diametro illi opponatur: nam æquiparatur legi, cuius correctio vitanda est pro posse. Abrogatur verò consuetudo generalis per legem æquæ generalem oppositam, etiamsi de ea in lege non fiat mentio. At per legem generalem non abrogatur consuetudo peculiaris alicujus loci, nisi de ea fiat expressa & explicita mentio, vel apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis, nam alioqui Princeps peculiare consuetudines ignorare censetur. Et probabile est, nec legem specialem factam pro aliqua Ciuitate, vel provincia absque clausula derogatoria, derogare consuetudinem illius loci: nam etiam de hac præsumi potest ignorantia Principis. Suarez lib. 1. cap. 20. numer. 7. resolut. citat. à §. Nota Secundò, eod. ref. 22.

19. Censet autem Suarez numer. 12. etiam non prescriptam consuetudinem ad sui abrogationem clausulam requirere derogatoriam: si sit rationabilis & honesta, & tam publico usui, & tanto tempore firmata, quòd si Princeps eam teiret, verisimiliter in illam consen-

sensus foret, quia in hanc quoque consuetudinem verba, & oratio, c. 1. cit. optime cadunt. Verum Castus Palau tom. 1. tract. 3. disput. 3. punct. 56. 1. num. 8. probabilius tenet regulam cap. 1. citat. procedere solum de consuetudine prescripta, quæ nimirum sola præualet aduersus legem latam, & facultatem tribuit illa utendi, cum non prescripta nullum tribuatius, quòd derogari debeat, & cum consuetudo sit stricti juris, strictè venit interpretanda, ut tradit Rota in noviss. p. 2. apud Farinac. decis. 1. 2. num. 4. par. 6. tr. 5. ref. 26.

20. Aduerte autem, consuetudinem immemorabilem non derogari per clausulam generalem reuocantem omnem consuetudinem. Gordon. tom. 1. lib. 2. quest. 14. cap. 8. numero 27. & determinauit sacra Congreg. sub die 4. Maii 1573. teste Bellarmin. in Trid. sess. 22. cap. 7. lig. 8. & alias multoties apud Narbonam lib. 2. titul. 4. leg. 59. gloss. 1. num. 240. Et ratio est, quia pro consuetudine immemorabili præsumitur iustus titulus, habetque vim priuilegii, quòd non derogatur per clausulam generalem reuocantem consuetudinem. Excipe tamen, nisi consuetudo esset iniqua, & irrationabilis, Rota in una Cra-couien. iuris legendi die 21. Maii 1627. apud Gueril. Venet. decis. 71. num. 3. & 7. par. 6. tr. 4. ref. 32.

21. Aduerte etiam, unam consuetudinem derogari posse per aliam contrariam superuenientem; seruata tamen proportione, ut generalis per generalem, particularis abrogetur per particularem in eodem loco uniuersalis per particularem unius loci, pro eodem loco, & particularis per generalem, nam consuetudines æquiparantur legibus. In ciuilibus Quæ autem antiquiorem deroget consuetudinem contra ius canonicum non omnino reuocatum; si consuetudo fuit particularis, satis est decem annorum, quia hæc non est contra ius, sed imò regressus ad ius. Si autem generalis, & ius omnino antiquauit, debet esse quadragenaria, quia debet tollere ius commune per illam inductum. Id quod posteriori iure.

Et consuetudo immemorabilis debet derogari specialiter.

Derogatur etiam contraria superuenientem consuetudinem contrariam præscriptam. In ciuilibus per decennium. In canonicis per quadragennium.

iure procedit, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter jus: nam illa condidit jus, cui posterior est contraria. Et huic opinioni standum est, quidquid contra asserat Palao *tom. 1. tractat. 3. disput. 3. §. 2. punct. 5. numer. 5. par. 6. tr. 5. resol. 27.*

22. Consuetudo 40. annorum contra Regulam Religiosorum, si non sit contra ea quæ ad tria vota substantialia pertinent, sufficiens est, ut excuset ab observatione rei oppositæ per consuetudinem introductæ. Imò & decem annorum consuetudinem sufficere ad abrogandam legem dicit Pelliz. in *Manual. Regul. 10. 2. tract. 4. c. 2. n. 3.* cum Bonacina ab illo citato, & Palao *tom. 2. disp. unic. punct. 4. num. 1.* Idem admittit Suar. adhuc respectu legis canonicæ *d. leg. 1. 7. c. 8. num. 9.* & Less. *lib. 2. dub. 4. cap. 6.*

23. De consuetudinario periuro, aut blasphemio, an teneantur consuetudinem in confessione explicare. Vide verbo *Confessarius quoad examen.* An teneantur acceptare aliquam penitentiam præscriptivam, vide *v. Penitentiam n. 9.*

VULNERANS.

Vulnerans ad quid tenetur?

Et quando fit irregularis?

Et quid, si quis vulnere uno vulnere in subita mul- torum rixa?

Vulnerans tenetur ad damna vulnerato secuta. Vide *v. Restitui, à num. 11.* Et si secuta est mutilatio, aut mors, fit irregularis. Vide *v. Irregularitas ex homicidio, & mutilatione.*

1. Unum hic nota, quod quando in subita rixa multi aliquem percutiunt, sed ille moritur uno tantum recepto vulnere, solus ille fit irregularis, qui lethale vulnus infixit, si quidem certus est; reliqui vero non tenentur de homicidio, sed solum de percussione. *l. item Me-la, §. Sed si servum, ff. ad leg. Aquil. & l. si rixa, ff. de sicar. & Sayrus lib. 7. cap. 14. nu. 13.* Quamvis Suarez in 3. p. tom. 5. *disp. 45. sect. 3. n. 11.* Probabiliter etiam doceat, omnes irregulares fieri, de homicidio teneri. *part. 1.*

1715, ref. 18.

V X O R.

Quoad matrimonium, impedimenta, copulam, & debitum. Vide *verb. Matrimonium, Impedimenta, Copula, Debitum, & Tactus.*

1. Nota hic primò contra Beiam *part. Non peccat, 1. cas. 8.* nullum peccatum esse conjugatis, copulam habere post Communionem eodem die: nam nullibi prohibendum reperitur, nec ulla sit injuria Sacramento, dum species Sacramentales corruptæ sunt. Est autem dispar ratio de copula præcedente Communionem, de qua diximus *verb. Communionis, num. 56.* nam abstinencia à copula requiritur tanquam dispositio ad receptionem Corporis Christi. *Reginald. tom. 2. lib. 29. c. 7. quest. 7. numer. 117. part. 6. tract. 6. resol. 14.*

2. Nota secundò, conjugem non teneri debitum reddere cum notabili corporalis salutis detrimento, etiam si in conjugii adsit periculum incontinentiæ. Nam nec conjux est prælatus, qui propriam salutem corpoream spiritali alterius postponere debeat: nec periculum incontinentiæ illum inevitabiliter urget, cum aliis mediis præverti possit. *Maior in 4. dist. 32. q. 1. argum. 1. contro. 3. concl. contra Gabr. ibid. art. 2. part. 6. tr. 7. ref. 64.*

3. Nota tertio, secundum Fagandez *Aut viro a- in doc. tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 50.* non esse mentis, ebrio, necessarium reddendum debitum conjugii furioso. amenti, ebrio, aut furioso, dum tales sunt, etiam si periculum sit effundendi foras semen dum sanæ menti restituantur. Idque ob ingentem molestiam. nec enim cum tanto incommodo solvendum est illud debitum, quod in eo casu est solius charitatis, ad vitandum peccatum alterius, *ibid. §. Sed hic obiter.* Quid, si vir in *Aut coeunti sine copulæ membrum foras extrahit, & cum peccato semen emittit? potestne conjux ab hoc mortali- dissentiens, debitum reddere? Pontius affirmat: Banny novissime part. 1. tract. 12. quest. 4. negat, & cum ipso sentiunt.*

Aaaaaa 3)

Possunt ince-
ptam copulam
consummare.

tiant aliqui viri docti, *part. 6. tract. 7. re-
solut. 7.*

4. Secluso periculo pollutionis pos-
sunt coniugati semel inceptam copulam
non consummare. Sic Martinus de S. Jo-
seph in *Monti. to. 1. lib. 1. tr. 51. de Matrim.*
num. 10. part. 10. tract. 13. resol. 42. V. Nota
etiam & tract. 14. resol. 55. eiusdem part. 10
Quia copula absque liminatione reputa-
tur inter tactus pudendorum, qui liciti
sunt inter conjugatos, cessante pollutio-
nis periculo. Sic etiam tenet Leand. *to. 2.*
tract. 9. disp. 25. quest. 42. circa Caiet.
Palud. & Tabien.

5. P. Fagund. in *Decal. tract. 1. lib. 6.*
cap. 3. num. 10. dixit immerito contra
communem licere uxori post copulam
semen emittere iusta de causa, ne concipiat:
dixi immerito: quia impedire gene-
rationem de se est intrinsece malum.

6. An possit conjugatus delectari, v.
g. in pictura, ut possit coire cum uxore,
dictum est, *verbo circumstantia.*

7. Etiam cum periculo abortus dixit
Bauccius in *Miscell. tom. 2. opusc. 1. q. 10.*
posse uxori non sanæ mentis reddi debi-
tum à marito: & citat pro se Sanch. *lib. 8.*
de matr. dub. 102. num. 8. afferentem posse
ad invicem reddi debitum inter coniu-
gatos, etiamsi cognoscant prolem non
edi vivam. Sed contrarium ego sequor
cum pluribus & communi. *part. 10. tract.*
13. resol. 41. nisi esset uxor sterilis.

8. Coniugatum ignorata pœna im-
posita incestui, non incurrere in illam, &
sic non ligari, ut repetat debitum proba-
biliter esse dicit Martinus de S. Joseph in
Monit. tom. lib. 1. tract. 52. de matrim.

9. Bimestre posse expectare à coniu-
ge, ne reddat debitum, etsi nolit Religio-
nem ingredi, docent plures apud Sanch.
quibus adhæreo, licet oppositum doceat
Bord. in *Miscell. decis. 244.* Et tandem ma-
ritus debet expectare, donec uxor pro-
fessionem emittat, etiamsi in illa tardet,
scilicet, si ingressa est Religionem duo-
dennis. *part. 10. tract. 14. resol. 22.*

10. Quas elemosynas efficere possit
uxor, vide *V. elemosyna, num. 19.* Uxores
Religiosorum Equitum D. Jacobi, Al-
cantaræ, & c. gaudent foro. Vide *V. Im-
munitas Ecclesiastica, num. 23.*

11. Uxor communicare potest cum
viro excommunicato non tolerato.
Vide *V. Excommunicationis, numer. 32.*
Tenetur tamen denunciare maritum
hæreticum. Vide *V. Denunciare, numer.*
4. Et post declaratum hæreticum, non
tenetur cum illo cohabitare, etiamsi re-
concilietur. Vide *V. Ingressi Religionem,*
num. 9.

12. An procurare possit abortum, aut
sumere poculum sterilitatis ex iusta cau-
sa. Vide *V. Abortus.* Circa uxorem
adulteram, vide Verbo
Adulterium.

F I N I S.

Coloniæ Agrippinæ Typis Viduæ HART-
GERI WORINGEN. Anno 1656.